

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ТА ОСВІТИ**

До захисту допустити:
Завідувач кафедри
_____ Оксана ГОЛЮК
« ___ » _____ 20__ р.

**«РЕАЛІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ У ПРОЦЕСІ
ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ
ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ»**

Кваліфікаційна робота
здобувача вищої освіти другого
(магістерського) рівня вищої освіти
освітньо-професійної програми
«Початкова освіта»
Хомутовської Кристини Павлівни
Науковий керівник:
Хаджинова Ірина Володимирівна
старший викладач кафедри
педагогіки та освіти МДУ
Рецензент:
Шкуринська Т.І., директор
опорного закладу освіти
“Сартанський ліцей імені Героя
України Бойка В.С.”
Маріупольського р-ну Донецької
обл.

Кваліфікаційна робота захищена
з оцінкою _____
Секретар ЕК _____
« ___ » _____ 20__ р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ У ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ.....	7
1.1 Поняття та сутність діяльнісного підходу.....	7
1.2 Основні принципи та особливості діяльнісного підходу.....	12
1.3 Діяльнісний підхід як основа формування ключових компетентностей.....	18
Висновки до розділу 1.....	22
РОЗДІЛ 2. КЛЮЧОВІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ.....	24
2.1 Визначення змісту поняття «ключові компетентності».....	24
2.2 Роль ключових компетентностей у сучасній початковій освіті...	30
2.3 Порівняння української системи освіти з міжнародними стандартами щодо ключових компетентностей.....	36
2.4 Особливості формування ключових компетентностей учнів початкової школи.....	40
Висновки до розділу 2.....	50
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ.....	52
3.1 Реалізація діяльнісного підходу в навчальному процесі початкової школи.....	52
3.2 Використання діяльнісного підходу в процесі формування ключових компетентностей учнів початкових класів.....	60
3.3 Методичне забезпечення формування ключових компетентностей молодших школярів з використанням діяльнісного підходу.....	69
Висновки до розділу 3.....	77
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	81
ДОДАТКИ.....	89

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасне суспільство висуває перед освітою вимоги покращення її якості, усунення освітніх прогалин та забезпечення рівного доступу до освіти для всіх учнів, незалежно від місця їхнього проживання.

В наш час, освіта повинна формувати самостійних, ініціативних і відповідальних громадян, які здатні ефективно співпрацювати для вирішення соціальних, економічних і виробничих проблем. Це вимагає розвитку особистісних якостей, творчих здібностей, навичок самостійного здобуття знань та вирішення проблем, здатності орієнтуватися в соціальному середовищі. Люди повинні вміти працювати з інформацією, освоювати нові технології, самостійно навчатися, знаходити та застосовувати нові знання, а також володіти гнучким мисленням і здатністю швидко адаптуватися.

Ці завдання стали основою для реформування сучасної освіти, яка повинна готувати компетентних особистостей, здатних приймати правильні рішення в різних навчальних, життєвих та професійних ситуаціях. Тому одним із головних завдань сьогоденної школи є впровадження компетентнісного підходу в навчальний процес, спрямованого на розвиток ключових компетенцій учнів через активні методи навчання.

Діяльнісний підхід, як психолого-педагогічне явище, отримав теоретичне обґрунтування в роботах сучасних українських науковців Н. Бібік, Г. Бовсунівської, О. Пометун, В. Савицької, та інші.

Дослідники підкреслюють важливість активної участі учнів у навчальному процесі, орієнтуючи їх на розвиток практичних і ключових компетенцій, необхідних для ефективної діяльності в різних сферах життя. Цей підхід акцентує увагу на тому, щоб учні не тільки засвоювали знання, а й активно застосовували їх на практиці, розвиваючи важливі навички, які будуть корисні їм в реальному житті.

Питання реалізації діяльнісного підходу в навчанні також активно досліджуються в роботах Ю. Білової, В. Білик, І. Большакової, Т. Ніконенко, Т. Полонської, О. Роми, О. Шатило, О. Шаран та ін., які вивчають, як ідеї діяльнісного підходу можна ефективно впроваджувати у сучасну освітню практику для забезпечення більш якісного та практично орієнтованого навчання. У наукових публікаціях наголошується на необхідності внесення змін в освітній процес початкової школи на засадах діяльнісного підходу, впровадження якого покладається в першу чергу на вчителя. Відповідно виникає потреба в узагальненні підходів до визначення теоретичного змісту та практичної реалізації діяльнісного навчання в умовах компетентнісного навчання, що забезпечить продуктивне навчання підростаючого покоління в НУШ. Усе це посилює важливість процесу діяльнісного підходу для соціалізації школярів, підвищення рівня їх компетентностей й освіченості, що сприяють становленню всебічно розвиненої особистості. Саме ці аспекти й визначають актуальність теми дослідження.

Актуальність проблеми та відсутність її цілісного дослідження зумовили вибір теми дослідження – **«Реалізація діяльнісного підходу у процесі формування ключових компетентностей здобувачів початкової освіти»**.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та практичне дослідження ефективності реалізації діяльнісного підходу в процесі формування ключових компетентностей здобувачів початкової освіти.

Для досягнення цієї мети були поставлені наступні **завдання**:

- вивчити поняття та сутність діяльнісного підходу;
- проаналізувати основні принципи та особливості діяльнісного підходу;
- з'ясувати діяльнісний підхід як основу формування ключових компетентностей
- визначити зміст поняття «ключові компетентності»;

- проаналізувати роль ключових компетентностей у сучасній початковій освіті;
- порівняти українську системи освіти з міжнародними стандартами щодо ключових компетентностей;
- виявити особливості формування ключових компетентностей учнів початкової школи
- розглянути специфіку реалізація діяльнісного підходу в навчальному процесі початкової школи;
- проаналізувати особливості використання діяльнісного підходу в процесі формування ключових компетентностей учнів початкових класів;
- дослідити методичне забезпечення формування ключових компетентностей здобувачів початкової освіти з використанням діяльнісного підходу.

Об’єкт дослідження: методичні аспекти реалізації діяльнісного підходу в процесі формування ключових компетентностей учнів початкових класів.

Предмет дослідження: діяльнісний підхід як основа формування ключових компетентностей молодших школярів.

Практична значущість роботи полягає у впровадженні діяльнісного підходу в умовах особистісно-компетентнісного навчання через використання інтерактивних педагогічних технологій та творчих завдань, які спрямовані на виховання учня НУШ.

Методи дослідження. Аналіз і узагальнення наукових досліджень з проблеми діяльнісного підходу та розвитку ключових компетентностей, а також вивчення ефективності різних навчальних підходів; систематизація результатів досліджень щодо успішності застосування цих підходів у навчальному процесі; розробка моделей педагогічного процесу для створення сприятливих умов для розвитку компетентностей; вивчення методичних аспектів впровадження інтерактивних педагогічних технологій у навчання початкової школи.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження опубліковані у збірнику Магістерській студії психолого-педагогічного факультету Маріупольського державного університету: **Хомутовська К.** Діяльнісний підхід до формування ключових компетентностей учнів початкових класів. *Магістерські студії психолого-педагогічного факультету Маріупольського державного університету: збірник наукових праць здобувачів ОС Магістр ОП «Дошкільна освіта», «Початкова освіта», «Фізична культура», «Практична психологія», «Менеджмент. Управління закладом загальної середньої освіти» / за заг. ред. Л.В. Задорожної-Княгницької. Випуск 2. Київ: МДУ, 2024. 431 с. С. 159-165.*

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (70 найменувань, з них 5 зарубіжних видань). Повний обсяг роботи складає 97 сторінок друкованого тексту, з них – 80 сторінок основного тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ У ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ

1.1 Поняття та сутність діяльнісного підходу

Діяльнісний підхід спирається на ідеї психології та педагогіки, які акцентують увагу на ролі діяльності у житті людини. Діяльність розглядається як цілеспрямована активність, що виникає в процесі взаємодії з навколишнім середовищем. У результаті цієї взаємодії людина вирішує важливі завдання, необхідні для її розвитку та існування. Саме через діяльність формуються її фізичні та духовні якості.

Цей підхід передбачає, що педагог не просто викладає матеріал, а створює умови для активного залучення учнів у навчальний процес, спрямовуючи їхню роботу та допомагаючи самостійно опановувати знання.

За словами Г. Пустовіт, «ключовим елементом діяльнісного підходу є навчальне завдання. Воно спрямоване на те, щоб суб'єкт, виконуючи це завдання, відкрив і засвоїв загальний спосіб або принцип розв'язання проблем, який можна застосувати до широкого спектра ситуацій. Формулювання навчального завдання передбачає введення дитини у ситуацію, яка потребує від неї орієнтації на універсальний підхід до вирішення. Водночас учень має враховувати всі можливі конкретні умови, пов'язані з цією ситуацією. Це допомагає не лише оволодіти знаннями, але й розвивати вміння мислити самостійно та знаходити ефективні рішення» [42, с. 20].

П. Копосов у своєму навчально-методичному посібнику «Нова українська школа: дидактичні особливості організації навчально-ігрової діяльності учнів 1-2 класів» також зазначає, що «саме діяльнісний підхід є найбільш продуктивним для освітнього процесу Нової української школи (НУШ)» [19, с. 14].

Дослідник виділяє низку особливостей, характерних для діяльнісного навчання:

- «по-перше, цей підхід забезпечує внутрішнє прийняття учнями мети навчання, ґрунтуючись на їхніх власних мотивах та інтересах;
- по-друге, засоби навчання обираються вчителем, але з урахуванням індивідуальних потреб і можливостей учнів;
- по-третє, дії, як центральний елемент діяльності, є варіативними, що дозволяє учням самостійно обирати способи виконання завдань, сприяючи розвитку їхньої самостійності та творчого мислення» [19, с. 15].

Головним результатом діяльнісного підходу є не лише засвоєння знань, а й позитивні внутрішні зміни особистості, які відображаються у зростанні мотивації, впевненості та активності учнів.

Т. Молнар у своїх дослідженнях [21] описує специфіку діяльнісного підходу в початковій школі, спираючись на психолого-педагогічні засади теорії діяльності.

Вона виділяє такі ключові особливості:

а) організація власної навчальної діяльності учня: робота ведеться в зоні найближчого розвитку, де учні не отримують готових відповідей, а разом з учителем шукають рішення на поставлені запитання. Такий підхід стимулює їхню активність і спільну діяльність;

б) фокус на формування фундаментальних компетентностей: учитель спрямовує навчальний процес не лише на засвоєння знань, але й на розвиток узагальнених навчальних дій, допомагаючи учням формувати вміння вчитися. Це створює базу для подальшого самостійного опанування знань і навичок [21, с. 78].

Такий підхід сприяє розвитку творчого мислення, ініціативності та самостійності в учнів, що відповідає сучасним завданням початкової освіти.

Дослідники Т. Пушкарьова та О. Топузов визначають діяльнісний метод як такий, що дозволяє учням не просто отримувати знання у готовому вигляді, а здобувати їх самостійно в процесі власної навчально-пізнавальної

діяльності. Науковці підкреслюють, що «діяльнісний підхід дає змогу організувати уроки таким чином, щоб учні виконували повний комплекс універсальних навчальних дій самостійно, що сприяє глибшому засвоєнню матеріалу та розвитку активності учнів у навчальному процесі» [43, с. 109].

На думку Т. Пушкарьової та О. Топузова, «за цієї організації навчання кожен учень має конкретне завдання, яке може бути колективним. Важливо, що учні повинні звітувати про виконання цього завдання, що підвищує відповідальність кожного за результат. Вони усвідомлюють, що від їхніх індивідуальних зусиль залежить успішність виконання загального колективного завдання, що сприяє розвитку командної роботи та особистої відповідальності» [Там само, с. 136].

С. Романюк зазначає, що «діяльнісний підхід у навчанні спрямований на переосмислення традиційного підходу до засвоєння знань. Замість запам'ятовування готової інформації акцент робиться на процесі її отримання та практичного застосування. Цей підхід також охоплює формування ключових видів діяльності – спілкування, пізнавальної та навчальної активності, співвідношення й пріоритет яких змінюються протягом усього навчання. Особливу увагу приділено цілеспрямованому формуванню основних умінь і навичок як розумових дій через їх поетапне опрацювання» [47, с. 115-116].

І. Андрусенко, аналізуючи питання впровадження діяльнісних форм навчання на уроках природознавства в початковій школі, розглядає поняття «діяльнісні форми» як способи організації навчального процесу, під час яких учні активно виконують навчальні завдання. Діяльність у цьому контексті є важливим чинником, який сприяє розвитку пізнавального інтересу учнів, стимулюючи їх до активного залучення в процес навчання. У такій формі навчання роль вчителя полягає не лише в передачі знань, а й в управлінні навчальним процесом та створенні умов, що мотивують учнів до дій, зокрема до дослідження та експериментування. Педагог сприяє розвитку

самостійності учнів, стимулюючи їх до активної участі в процесі пізнання світу [29, с. 375].

Р. Паркер та Б. Томсен, досліджуючи діяльнісний підхід у школі, вводять поняття «агентність дитини», яке означає «наявність у дітей можливості вибору та здатності приймати рішення щодо власного навчання» [30, с. 12]. Агентність виявляється через те, що «...учні мають право ставити вчителям запитання, висловлювати власні думки, активно взаємодіяти з однокласниками в процесі колаборативного навчання. Крім того, вони можуть робити вибір у межах чітко спланованих завдань, що дозволяє їм відчувати свою відповідальність за навчальний процес і розвивати самостійність» [Там само, с. 12].

Р. Паркер та Б. Томсен виділяють вісім ключових методик викладання та навчання, які, на їхню думку, є основою діяльнісного підходу (табл. 1.1) [там само, с. 15-17].

Таблиця 1.1 – Ключові методики викладання та навчання у діяльнісному підході за Р. Паркером і Б. Томсеном

Методики навчання	Зміст
Активне навчання	передбачає залучення учнів до навчального процесу, використовуючи їхні особисті інтереси для підвищення мотивації
Кооперативне навчання	базується на взаємодії однолітків, коли учні працюють у групах для виконання спільного завдання
Емпіричне навчання	забезпечує набуття практичного досвіду як у класі, так і за його межами, що сприяє кращому засвоєнню знань
Навчання через відкриття	учням надається можливість контролювати власне навчання, що стимулює їх до самостійного пошуку знань
Навчання на основі запитів учнів	частина навчального процесу організовується навколо тем і відкритих запитань, які формулюють самі учні
Проблемне навчання	передбачає виконання завдань, спрямованих на вирішення проблем, які фасилітує вчитель, зазвичай у невеликих групах
Проектне навчання	організовується навколо створення конкретного проекту, який є основним результатом діяльності
Педагогіка Монтесорі	акцентує увагу на взаємодії між вчителем, дитиною та середовищем, використовує практичне навчання, групову та парну роботу, особистісно орієнтовані методи, уникаючи конкуренції та зовнішніх стимулів

Ці методики спрямовані на формування в учнів активної позиції у навчанні, розвиток самостійності, творчості та навичок співпраці.

Важливо відмітити, що ідеї Р. Паркер та Б. Томсен гармонійно перегукуються з основними принципами Концепції Нової української школи (НУШ), яка орієнтує педагогів на застосування ігрових методів, виконання проєктів, проведення дослідів і експериментів, а також на використання групової роботи та інтегрованого підходу в освітньому процесі [24]. Усі ці форми та методи належать до активних, що робить їх особливо цікавими для наукового дослідження в контексті обраної теми публікації.

Багато науковців, зокрема Н. Ларіонова, Т. Пушкарьова, О. Савченко та ін., відзначають тісний зв'язок діяльнісного підходу з принципом інтеграції в навчанні. Так, на думку Т. Пушкарьової, «діяльнісна технологія сприяє розвитку в дітей таких здібностей, які забезпечують їхню успішність у різних сферах життєдіяльності» [43, с. 117]. Особливу увагу дослідниця приділяє інтеграції як ключовому компоненту діяльнісного підходу, який «... посилює його ефективність у навчальному процесі» [Там само, с. 117].

На думку дослідників (Н. Б. Ларіонової, Н. М. Стрельцової та ін.), застосування інтеграції в початковій школі має особливе значення, оскільки «молодші школярі сприймають навколишній світ не фрагментовано, а цілісно. У повсякденному житті діти майже не зустрічаються з монопредметними ситуаціями» [16, с. 12].

Тому, як відмічає Ю.Є. Зубцова, «інтеграція стає ефективним підходом, який дозволяє систематично й структуровано викладати знання, а також формувати наскрізні вміння, необхідні для успішного навчання та життєдіяльності» [15, с. 16].

Ми поділяємо точку зору П. Копосова, який розглядає навчально-ігрову діяльність як важливий компонент освітнього процесу, що поєднує активність учнів із пізнавальною самостійністю. У цьому підході гра виступає основою для досягнення навчальних цілей, тоді як роль учителя полягає у спрямуванні та організації цього процесу. На думку дослідника,

«навчально-ігрова діяльність є комплексною системою, в якій усі компоненти взаємопов'язані та доповнюють одне одного, створюючи гармонійну структуру навчання» [19, с. 45].

Отже, узагальнення педагогічного досвіду показало, що діяльнісний підхід є ефективним і необхідним інструментом у сучасній освіті, особливо в початковій школі. Він надає учням можливість не лише отримувати знання, а й активно їх здобувати через самостійну пізнавальну діяльність, інтеграцію різних навчальних предметів та взаємодію з оточенням. Завдяки такому підходу діти стають активними учасниками процесу навчання, розвивають критичне мислення, творче мислення та комунікативні навички. Важливою перевагою діяльнісного підходу є його здатність формувати у дітей внутрішню мотивацію до навчання, сприяти розвитку особистісних компетентностей та умінь, які необхідні для подальшого успішного навчання і життєвого самовираження. Тому впровадження діяльнісного підходу в навчальний процес є важливим кроком до створення сприятливих умов для розвитку учнів, що відповідають вимогам сучасного освітнього середовища.

1.2 Основні принципи та особливості діяльнісного підходу

Діяльнісний підхід в освіті орієнтований на розвиток ключових компетентностей і загальних умінь учнів, сприяючи застосуванню теоретичних знань на практиці, формуванню здатності до самоосвіти, колективної роботи, а також успішній інтеграції в суспільство і професійному самовираженні. Важливо розуміти, що цей підхід не є окремою технікою чи методикою, а є комплексним, глибоким і системним підходом, який визначає основні принципи та зміст професійної діяльності вчителя.

Як відмічають педагоги-практики, «діяльнісний підхід не є відкиданням традиційних методів освіти, а навпаки, оновлює їх, адаптуючи до нових вимог часу. Він зберігає важливі елементи класичної системи

навчання, при цьому вводить інноваційні підходи, які допомагають ефективно досягати сучасних освітніх цілей і сприяють розвитку учнів у нових умовах» [51].

Один зі шляхів покращення роботи вчителя та розвитку освітнього середовища початкової школи полягає у впровадженні принципів діяльнісного підходу в навчальний процес. Це дозволяє значно підвищити пізнавальну активність учнів та стимулювати їхню мотивацію до навчання, що є важливим аспектом у формуванні успішної освітньої діяльності молодших школярів.

Нова українська школа активно підтримує ініціативу учнів щодо самостійної пізнавальної діяльності, використовуючи систему розвивального навчання, що реалізується через діяльнісний підхід.

Цей підхід є основою компетентнісного підходу в НУШ і зосереджений на ідеї залучення учнів до активної пізнавальної діяльності, а не просто на отриманні готових знань. Впровадження принципів діяльнісного підходу в освітній процес акцентує увагу на творчій співпраці між вчителем і учнем. Такий підхід допомагає виявити потенціал кожного учня, сприяє розвитку їхніх здібностей та задоволенню їхніх пізнавальних потреб [12].

Використання діяльнісного підходу в освіті дає учням можливість самостійно долати освітні бар'єри, активно включаючи їх у навчальний процес. Цей підхід не лише робить заняття більш захоплюючими, але й сприяє ефективному засвоєнню знань та розвитку практичних навичок, що важливо для їхнього загального розвитку.

Інтеграція діяльнісного підходу в освітній процес повинна відповідати принципам, закладеним у Державному стандарті початкової освіти. Це передбачає створення умов, за яких учні можуть розвивати свої таланти і здібності, забезпечуючи гуманітарний та демократичний характер навчання, а також орієнтацію на загальнолюдські цінності й формування в учнів високого рівня компетентності [Там само].

Далі розглянемо ці принципи детальніше.

1. Принцип розвитку таланту і здібностей учнів

Діяльнісний підхід має на меті створення умов для розвитку інтелектуальних і творчих здібностей кожного учня. Важливо, щоб кожен учень мав можливість проявити себе у різних аспектах діяльності: від розв'язання логічних задач до творчих проєктів. Підхід сприяє тому, щоб навчання стало не лише процесом отримання знань, але й можливістю самовираження. В рамках цього принципу учні мають можливість розвивати свої здібності у конкретних предметних галузях або через проєкти, що дають змогу застосовувати отримані знання в реальних ситуаціях. Це важливо для стимулювання творчого потенціалу та самореалізації учнів.

2. Принцип гуманізації освіти

Гуманізація освіти передбачає орієнтацію навчального процесу на розвиток учнів як цілісних особистостей, з урахуванням їхніх інтересів, потреб та емоційного стану [20, с. 40]. Діяльнісний підхід допомагає реалізувати цей принцип, оскільки акцентує увагу на індивідуальності кожного учня та врахуванні його інтелектуальних і соціальних потреб. Процес навчання організовується так, щоб учні не лише здобували знання, а й могли виразити свої думки, ставлення до вивченого, взаємодіяти з іншими учасниками процесу. Це допомагає сформувати у них емоційну чутливість, відповідальність і повагу до інших, що є основою для створення гуманного освітнього середовища.

3. Принцип демократизації освіти.

Принцип демократизації освіти орієнтований на створення рівних умов для всіх учнів, незалежно від їхнього соціального статусу, здібностей чи минулого досвіду. Це включає надання можливості для кожного учня брати участь у процесі прийняття рішень, вчити їх слухати і розуміти одне одного, працювати разом у команді [64, с. 257]. Діяльнісний підхід сприяє цьому принципу, оскільки вимагає від учнів активно долучатися до обговорень, вирішення проблем, вибору стратегії навчання. Замість того, щоб бути

пасивними отримувачами інформації, учні стають учасниками процесу навчання, що дозволяє їм бути рівноправними членами навчальної громади.

4. Принцип орієнтації на загальнолюдські цінності

Загальнолюдські цінності, такі як свобода, рівність, справедливість, відповідальність і повага до гідності людини, є основою сучасної освіти. Інтеграція діяльнісного підходу в освітній процес сприяє формуванню у учнів позитивного ставлення до цих цінностей через активне залучення до обговорення моральних та етичних аспектів різних ситуацій. Завдяки діяльнісному підходу учні навчаються приймати обґрунтовані рішення, взаємодіяти з іншими людьми з урахуванням їхніх прав і свобод, а також формувати громадянську відповідальність. Це створює підґрунтя для розвитку особистісної зрілості та соціальної відповідальності [50, с. 17].

5. Принцип інтеграції навчальних предметів

У рамках діяльнісного підходу важливо забезпечити інтеграцію різних предметів, оскільки в реальному житті знання з різних галузей часто переплітаються. Тому навчання повинно включати завдання, що вимагають використання міжпредметних знань і вмінь, що допомагає учням бачити зв'язки між предметами і науковими дисциплінами [57]. Цей принцип також дозволяє створити більш гнучке та різноманітне навчальне середовище, яке стимулює учнів до самостійного пошуку інформації, аналізу та інтеграції знань з різних джерел.

6. Принцип практично орієнтованого навчання

Діяльнісний підхід передбачає, що навчальний процес має бути орієнтований на реальне життя учнів. Це означає, що теоретичні знання повинні бути поєднані з практичними завданнями, які наближають учнів до реальних ситуацій, де вони можуть застосувати отримані знання. Як відмічають педагоги практики, «принцип практично орієнтованого навчання включає активне використання методів, що дозволяють учням вирішувати реальні проблеми, виконувати завдання, які мають практичну цінність, проводити дослідження, створювати проекти. Це сприяє розвитку

критичного мислення та практичних навичок, необхідних для успішної адаптації в суспільстві» [54].

7. Принцип формування високого рівня компетентності

Один з основних принципів діяльнісного підходу полягає в тому, щоб учні не лише набували теоретичних знань, але й формували вміння і навички, що дозволяють їм ефективно діяти в реальному житті. Це передбачає інтеграцію знань, вмінь і навичок з різних галузей у єдину систему компетентностей, що використовуються в повсякденному житті [63].

Принцип формування компетентності реалізується через активну участь учнів у навчальних ситуаціях, що дозволяють їм застосовувати знання на практиці, розв'язувати проблеми, виявляти творчі та аналітичні здібності. Таким чином, діяльнісна освіта сприяє розвитку ключових компетентностей, які стануть основою для майбутнього успіху учнів у професійному та особистісному житті.

Отже, інтеграція діяльнісного підходу в освітній процес, заснована на принципах, закладених у Державному стандарті початкової освіти, сприяє розвитку учнів як цілісних особистостей, здатних до самостійного, критичного мислення і творчої діяльності.

Послідовне впровадження діяльнісного підходу в освітньому середовищі НУШ сприяє значному підвищенню якості освіти за такими ключовими напрямками:

- формування результатів освіти, що мають соціальне та особистісне значення для учнів;
- забезпечення більш гнучкого та ефективного засвоєння знань, що дозволяє учням самостійно розвиватися в освітньому просторі;
- реалізація диференційованого навчання, що зберігає єдність теоретичних знань, адаптуючи підхід до індивідуальних потреб учні;
- значне зростання мотивації та зацікавленості до навчання серед молодших школярів;

– створення умов для загальнокультурного розвитку, формування цілісного світогляду та розвитку компетентностей у різних галузях пізнання [14, с. 52-63].

При впровадженні діяльнісного підходу в освітнє середовище НУШ важливим є ретельне планування та проведення уроків, що включає кілька основних етапів (табл. 1.2) [22, с. 3-4].

Таблиця 1.2 – Етапи впровадження діяльнісного підходу в освітнє середовище НУШ

Етапи	Характеристика
Актуалізація знань	включає повторення необхідного матеріалу та виявлення можливих труднощів у роботі учнів. Вчитель ставить проблемну ситуацію, де учні мають самостійно знайти рішення в обмежений час, записуючи свої відповіді на дошці
Постановка проблеми (інтелектуальний розрив)	вчитель разом з учнями аналізує індивідуальні та колективні труднощі, визначає їх причини, а також формулює тему та мету уроку
Побудова проєкту виходу із труднощів	вибір методів і способів управління навчальною діяльністю. Учні спільно обдумують і обговорюють можливі варіанти рішень, обирають найкращий, фіксуючи його вербально та знаково. Під час обговорення активно використовуються діалог та групова чи парна робота
Первинне закріплення	включає вирішення типових завдань із коментуванням, що сприяє більш ефективному розумінню та запам'ятовуванню навчального матеріалу
Самостійна робота з самоперевіркою	учні виконують завдання нового типу і самостійно перевіряють свої відповіді, порівнюючи їх з еталоном. Цей етап розвиває аналітичні вміння учнів, зокрема здатність виявляти та виправляти помилки
Повторення	вчитель підбирає завдання, які дають можливість учням закріпити раніше вивчений матеріал та включити його у вже сформовані компетентності
Навчальна рефлексія	вчитель разом з учнями фіксує нове правило або алгоритм, організовуючи процес самооцінки навчальної діяльності учнів, що сприяє розвитку їх рефлексивних вмінь

Ці етапи створюють емоційно сприятливу атмосферу на уроці, забезпечують взаємодію між учнем та вчителем і сприяють мотивації до подальшої пізнавальної діяльності.

Таким чином, впровадження діяльнісного підходу в НУШ акцентує на розвитку учнівського мислення, сприяючи формуванню та закріпленню

практичних навичок у розв'язанні навчальних завдань. Цей підхід активізує навчально-пізнавальну діяльність учнів і дозволяє вчителю організувати її ефективно.

Важливо, що діяльнісний підхід не лише допомагає подолати страх перед помилкою, але й вчить розглядати невдачі як можливість для вдосконалення, розвиваючи конструктивний підхід до вирішення проблем. Це стимулює мотивацію учнів до навчання, сприяє їх інтелектуальному розвитку та надає відчуття досягнутого успіху, що є важливим для подальшого навчання.

1.3 Діяльнісний підхід як основа формування ключових компетентностей

Нові стандарти та програми ставлять перед учителями завдання застосовувати інший підхід до організації навчального процесу, орієнтуючи його на оновлення цілей освіти та перехід від традиційної моделі, де основну роль відіграє пояснення та ілюстрація, до моделі, що заохочує самостійну і продуктивну діяльність учнів. У цьому контексті діяльнісний підхід стає важливим методологічним інструментом, на якому ґрунтуються різні навчальні системи, що мають свої специфічні технології, методи і теоретичні основи.

Діяльнісний підхід є відповіддю на важливе питання: як ефективно навчати учнів. Він не залежить від того, чи йдеться про конкретний предмет, чи про інтегрований курс. Це універсальна модель і стиль взаємодії між педагогом і учнями, що здатна адаптуватися до різних умов навчання.

Розглянемо п'ять основних характеристик діялісного підходу, які були визначені на основі досліджень навчання через гру:

1) *Значущість*: Знання та досвід, які учні здобувають вдома і в школі, взаємодоповнюють одне одного, що робить процес навчання актуальним і культурно важливим для учнів. Підхід стає значущим, коли навчальні

завдання, проблеми або проекти, розроблені для учнів, є цікавими, викликають інтерес і сприяють глибшому пізнанню. Інтегровані методи навчання орієнтовані на процес, зокрема на групову рефлексію, допомагаючи учням рухатися від знайомого до нового та від конкретного до абстрактного.

2) *Соціальність*: Учні працюють разом у групах, застосовуючи навчальні стратегії, які сприяють максимальній користі від спільного навчання. Коли навчання проходить у нових умовах (на природі, під час прогулянок або в експериментальних групах), це дозволяє розширювати коло соціальних контактів і зменшувати бар'єри, що інколи виникають у традиційному класному середовищі. Це стимулює розвиток комунікаційних та соціальних навичок учнів.

3) *Активність*: Учні мають можливість вибору щодо змісту та процесів, що стосуються їх навчання. Активне залучення виникає, коли учні можуть взаємодіяти один з одним, а також підтримувати однокласників. Вчителі сприяють активній участі учнів, пропонуючи питання та ідеї, що допомагають швидше розвинути нові вміння. Активне навчання охоплює емоційну, поведінкову та когнітивну сфери особистості, що робить навчання більш ефективним і мотивує учнів до подальших досягнень.

4) *Мотивація*: Учні мають можливість досліджувати нові явища, здійснювати спроби, стикатися з невдачами і продовжувати працювати. Вони обмінюються ідеями, коригують свої думки в залежності від результатів групової роботи, що сприяє розширенню і трансформації їхніх здібностей. Вчителі підтримують таку діяльність за допомогою питань і пропозицій, що стимулюють учнів до повторення та розвитку навичок.

5) *Радість*: Учні, які отримують позитивний досвід взаємодії з однолітками та вчителями, відчувають задоволення від навчання. Вони отримують можливість робити вибір і реалізовувати його, мають досвід навчання в різних ситуаціях, визначають своє ставлення до навчального процесу і відчувають впевненість у власних силах [30, с. 47-48].

Побудова навчального процесу на основі діяльнісного підходу має свої особливості, які відображаються в методичних рекомендаціях:

а) новий матеріал слід подавати доступно і наочно, залучаючи учнів до активного обговорення;

б) важливо організувати дослідницьку діяльність учнів таким чином, щоб вони самостійно формулювали гіпотези та знаходили рішення основної проблеми уроку, вчилися аргументувати свої дії і пояснювати їх у конкретних умовах;

в) навчальний процес має бути творчим та полікультурним, що сприяє всебічному розвитку особистості дитини;

г) у ході навчання необхідно формувати практичні навички застосування знань і вмінь;

д) вчитель повинен мотивувати учнів до самостійності у визначенні особистих цілей і завдань, а також знаходженні шляхів і методів їх досягнення [49, с. 184].

Це дозволяє дітям ефективно організовувати свою діяльність. Крім того, вчитель повинен сприяти розвитку в учнів навичок самоконтролю, самооцінки та рефлексії. Важливо підкреслити, що вибір навчального матеріалу має ґрунтуватися на його актуальності та значущості для учнів.

Отже, діяльнісний підхід орієнтований на розвиток ключових компетентностей та наскрізних умінь учнів, сприяючи застосуванню теоретичних знань на практиці, формуванню навичок самоосвіти та командної роботи, а також успішній інтеграції в соціум і професійній самореалізації. Замість того, щоб акцентувати увагу на тому, що сучасні діти є іншими, можна врахувати ці зміни і впровадити діяльнісний підхід у навчальний процес, досягнувши освітньої мети – сформувати особистість з розвиненими ключовими компетентностями, здатну до самоосвіти і успішної інтеграції в суспільство. Важливу роль у цьому процесі відіграє педагог, який розуміє сутність цього підходу та допомагає учням застосовувати отримані знання для розв'язання практичних життєвих завдань.

Педагогу важливо глибоко усвідомлювати основні принципи діяльнісного підходу, згідно з якими учні набувають знання не в готовому вигляді, як це було в традиційній освіті, а через активний пошук, дослідження, експерименти, спілкування та взаємодію. Цей підхід передбачає розвиток умінь аргументувати власну думку, взаємодіяти з іншими та розвивати комунікаційні навички. Застосування діяльнісного ігрового підходу в навчанні учнів початкової школи є важливим інструментом для формування ключових компетентностей, оскільки ігрові методи сприяють розвитку критичного мислення, творчих здібностей та соціальних навичок.

Таким чином, діяльнісний підхід є потужним інструментом у сучасній освіті, що орієнтує навчальний процес на активну участь учнів у пізнавальній діяльності. Він сприяє розвитку ключових компетентностей, таких як критичне мислення, комунікаційні навички, самостійність та вміння працювати в команді, що є необхідними для успішної адаптації до сучасного суспільства. За допомогою цього підходу учні не тільки отримують знання, а й навчаються їх застосовувати на практиці для розв'язання реальних проблем. Важливим є також розвиток вміння працювати з інформацією, робити дослідження, висувати гіпотези та обґрунтовувати свої думки.

Оскільки діяльнісний підхід є основою інтерактивного і практичного навчання, він допомагає учням не тільки засвоїти матеріал, а й розвинути вміння, необхідні для самореалізації в майбутньому. Однак успішна реалізація цього підходу вимагає від педагогів глибокого розуміння його принципів і методів, а також здатності адаптувати навчальний процес відповідно до індивідуальних потреб учнів. Таким чином, діяльнісний підхід не лише змінює спосіб навчання, але й сприяє формуванню компетентних, творчих і соціально активних особистостей.

Висновки до розділу 1

Узагальнюючи перший розділ, треба визначити, що діяльнісний підхід є основою сучасного освітнього процесу. Він полягає у активній участі учнів у пізнавальній діяльності, що сприяє глибокому засвоєнню знань, розвитку критичного мислення та самостійності. Важливими аспектами цього підходу є інтеграція, активізація навчальної діяльності через гру, дослідження, проєкти та групову співпрацю.

Педагог виступає не лише як передавач знань, але й як організатор навчальної діяльності, що стимулює учнів до самостійного пізнання та формування особистісних компетентностей. У цьому контексті вчитель допомагає дітям орієнтуватися в процесі навчання, створюючи умови для активного залучення до пізнавальної діяльності.

Інтеграція є важливим елементом діяльнісного підходу. Вона дозволяє забезпечити цілісне сприйняття знань, що є важливим для молодших школярів, які сприймають навколишній світ у його взаємозв'язках. Інтеграція навчальних предметів дозволяє створювати реальні ситуації для вирішення проблем, що є найближчими до реального життя.

Діяльнісний підхід сприяє розвитку внутрішньої мотивації учнів. Коли учні самі відкривають і здобувають знання, вони стають активними учасниками навчального процесу, що підвищує їхню мотивацію до навчання та стимулює прагнення до досягнення високих результатів. Цей підхід особливо ефективний у початковій школі. Молодші школярі завдяки діяльнісному підходу розвивають основні вміння навчальної діяльності, що стане основою для їхнього подальшого навчання та особистісного розвитку.

Принципи діяльнісного підходу включають значущість навчання для учнів, соціальну взаємодію, активну участь учнів у навчанні, мотивацію через дослідження та експерименти, а також розвиток емоційної та когнітивної сфер учнів.

Ці принципи сприяють створенню навчального середовища, що відповідає потребам учнів та викликає у них інтерес до навчання.

Діяльнісний підхід є ключем до інтерактивного і практичного навчання, оскільки він дозволяє учням не тільки отримувати теоретичні знання, але й розвивати практичні вміння. Це сприяє формуванню навичок, необхідних для успішної самореалізації в майбутньому, допомагаючи учням адаптуватися до змінюваного світу та активно застосовувати набуті знання в реальних життєвих ситуаціях.

Таким чином, діяльнісний підхід є ключовим інструментом освітнього процесу, який не лише активізує пізнавальну діяльність учнів, але й сприяє їхньому всебічному розвитку. У початковій освіті в рамках НУШ, яка закладає основу для подальшого навчання, важливо створити умови для розкриття природних здібностей і творчого потенціалу дитини, забезпечуючи міцний фундамент для її особистісного та академічного становлення.

РОЗДІЛ 2

КЛЮЧОВІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

2.1 Визначення змісту поняття «ключові компетентності»

Головною ідеєю формування ключових компетентностей є підготовка молодого покоління, здатного приймати виважені рішення у соціальній та професійній сферах, виходити за межі вузькоспеціалізованої діяльності й активно діяти відповідно до принципів та цінностей суспільства сталого розвитку.

Аналіз наукових праць у галузі психології та педагогіки показав, що дослідження компетентнісного підходу охоплюють широкий спектр питань і торкаються різноманітних аспектів його впровадження в освітню практику.

Понятійний зміст термінів компетентнісного підходу, зокрема «компетенція» та «компетентність», є доволі широким і багатограним, що зумовлює різні підходи до їхнього тлумачення та співвідношення. У деяких дослідженнях ці терміни використовуються як синоніми (зокрема, у працях Дж. Равена [69]), тоді як інші науковці проводять між ними чітку межу (наприклад, В. Вербицький, Л. Бондар, А. Корнієнко, Т. Полонська, Т. Пушкарьова та ін. [34; 43; 56]).

Далі розглянемо основні підходи до визначення сутності поняття «ключова компетентність» та його значення в освітньому процесі.

Експерти міжнародної Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD) визначають ключові компетентності (key competencies) як такі, що «забезпечують особистості можливість успішно діяти в різних соціальних сферах. Вони сприяють не лише досягненню особистого успіху, але й покращенню якості життя суспільства загалом, оскільки їх застосування є актуальним для багатьох аспектів повсякденного життя» [37, с. 16].

Напрацювання OECD спираються на кілька ключових принципів, які стали базовими для сучасних досліджень у сфері впровадження ключових компетентностей в освітній зміст.

Ці принципи передбачають:

а) багатofакторність формування компетентностей: їх розвиток є результатом взаємодії різних чинників;

б) необхідність комплексного підходу: сучасний світ вимагає від людини володіння сукупністю компетентностей, які мають ключове значення;

в) фундаментальність вибору ключових компетентностей: їх визначення базується на актуальних ідеях про суспільство, індивідуума та їх взаємодію;

г) врахування контексту: культурні, соціальні та інші особливості країни чи суспільства мають значний вплив на визначення ключових компетентностей;

д) залежність від індивідуальних чинників: на ідентифікацію компетентностей впливають такі характеристики особистості, як вік, стать, соціальний статус тощо;

е) необхідність широкого обговорення: процес вибору ключових компетентностей має включати консультації з фахівцями та представниками різних соціальних груп [3, с. 13-14].

Як відмічає Ю.А. Білова, «ці положення формують основу для ідентифікації, відбору та подальшого розвитку ключових компетентностей, а також для визначення індикаторів їх успішного освоєння» [Там само, с. 14].

Міжнародна комісія Ради Європи підкреслює, що ключова компетентність:

– сприяє досягненню особистих успіхів у житті;

– забезпечує розвиток якості та ефективності суспільних інститутів;

– є актуальною для різноманітних сфер життєдіяльності людини [53, с. 20].

Українська дослідниця О. Пометун наголошує, що ключові компетентності є фундаментальною складовою успішного розвитку особистості.

Вона визначає їх як:

а) здатність до поліфункціональної діяльності: ключові компетентності включають суспільно визнаний набір знань, умінь, навичок та ставлень, що дають змогу ефективно вирішувати складні завдання в різних сферах життя;

б) інтегральну якість навчання: ці компетентності демонструють рівень підготовки особистості до застосування міждисциплінарних знань і вмінь для вирішення життєвих викликів [38, с. 20].

Основні характеристики ключових компетентностей:

– поліфункціональність: вони дозволяють вирішувати завдання у різних аспектах особистого та суспільного життя;

– надпредметність та міждисциплінарність: компетентності застосовуються не лише в навчальному середовищі, а й у професійній, сімейній, соціальній чи політичній сферах;

– багатовимірність: включають когнітивні знання, практичні навички, творчі здібності, стратегії вирішення проблем, емоційний інтелект і здатність до саморефлексії [40, с. 232].

На наш погляд, ці компетентності сприяють розвитку логічного, критичного та творчого мислення, формують уміння самостійно приймати рішення, оцінювати власні дії та формувати ціннісні орієнтири. Згодні з твердженням О. Пометун, що вони стають «...основою для гармонійного розвитку особистості та її інтеграції у динамічне суспільство» [Там само, с. 22].

На думку Т.В. Хоми, ключові компетентності мають суттєві відмінності від звичайних, адже вони «інтегрують особистісні та соціальні аспекти освіти». Ці компетентності «забезпечують оволодіння сукупністю різноманітних способів діяльності, що дозволяє створювати індикатори для їх оцінювання; вони не є абстрактними знаннями, а реалізуються у виконанні

конкретних завдань чи вирішенні реальних ситуацій; молодь набуває ключових компетентностей у процесі навчання, у позашкільній діяльності, завдяки неформальній освіті та впливу соціального середовища» [58, с. 205].

Отже, дослідження проблеми ключових компетентностей демонструють різноманітність підходів до їхнього визначення, однак спільним у поглядах науковців є розуміння цього поняття як інтегрованого результату освітньої підготовки особистості. Вони формуються через активну участь людини в різних видах діяльності. Компетентності включають елементи різного порядку, що відображають складну психологічну структуру; охоплюють когнітивну, діяльнісну, мотиваційно-ціннісну, емоційно-вольову та поведінкову складові.

Таким чином, ключова компетентність є багатоконпонентним явищем, що інтегрує знання, навички, мотивацію та ціннісні орієнтири, необхідні для ефективного виконання завдань у різних життєвих ситуаціях.

Слід зазначити, що зарубіжні та вітчизняні дослідники сходяться на думці, що ключові компетентності мають змінну та динамічну структуру, що постійно адаптується під впливом різноманітних факторів. Вони вважають, що «удосконалення наявних компетентностей або виникнення нових залежить як від індивідуальних особливостей особистості (суб'єктивних факторів), так і від специфіки діяльності, в рамках якої ці компетентності реалізуються (об'єктивних факторів)» [3, с. 15].

Як відмічають дослідники (Т.В. Воронцова, В.С. Пономаренко та ін.) «процес появи нових компетентностей не зводиться до простого додавання нових знань чи навичок. Це більш складний процес, який включає переосмислення власної діяльності, досягнення нової кваліфікації, а також зміни в розумінні соціуму та власних ролей у ньому. Це підкреслює важливість гнучкості й адаптації у формуванні компетентностей, що відповідають на нові виклики і вимоги сучасного світу» [9, с. 14].

Слід відмітити, що особливий внесок у розробку концептуальної бази для структурування ключових компетентностей, що є спільними для всіх

країн, незалежно від національних особливостей, зробила Організація економічного співробітництва та розвитку (OECD). Вона ініціювала дослідження, спрямоване на визначення та відбір компетентностей, що є необхідними для ефективного функціонування в сучасному світі.

У результаті цього дослідження було розроблено систему ключових компетентностей, класифіковану за трьома основними критеріями:

а) автономна дія – спроможність особистості інтегруватися в широкий соціальний контекст і діяти незалежно. Це включає здатність до самостійного прийняття рішень і виконання завдань у різних сферах життя, що сприяє розвитку особистісної самодостатності;

б) інтерактивне використання засобів – передбачає вміння особистості використовувати різноманітні засоби для взаємодії з навколишнім світом. Це може включати як технологічні засоби, так і навички комунікації, що дозволяють ефективно взаємодіяти з іншими людьми та середовищем;

в) вміння функціонувати в соціально гетерогенних групах – здатність до взаємодії з різними соціальними групами, що відрізняються за культурними, етнічними або соціальними характеристиками. Це сприяє розвитку толерантності та вміння працювати в різноманітних колективах [40, с. 228].

Ці критерії допомагають формувати комплексний підхід до розвитку особистості, сприяючи її адаптації та успішному функціонуванню в умовах сучасного глобалізованого світу.

О. Пометун трактує ключові компетентності в контексті шкільної освіти як «здатність учнів самостійно діяти в умовах невизначеності при вирішенні актуальних для них проблем» [38, с. 18].

Освітні цілі, що випливають з цього підходу, включають такі завдання (табл. 1.2) [3, с. 17].

Таблиця 1. 2 – Завдання для досягнення освітніх цілей у контексті ключових компетентностей

Завдання	Характеристика
Навчити вчитися	учні повинні навчитися вирішувати проблеми в навчальній діяльності, зокрема: визначати цілі пізнавальної діяльності, вибирати необхідні джерела інформації, знаходити оптимальні способи досягнення поставленої мети, оцінювати отримані результати, організовувати свою діяльність і співпрацювати з іншими учнями
Навчити пояснювати явища дійсності	учні повинні навчитися пояснювати сутність явищ, їхні причини та взаємозв'язки, використовуючи науковий апарат, тобто вирішувати пізнавальні проблеми
Навчити орієнтуватися в ключових проблемах сучасного життя	учні повинні здобути навички вирішення таких проблем, як екологічні, політичні, міжкультурна взаємодія та інші, що дозволить їм аналізувати і розуміти сучасні соціальні виклики
Навчити орієнтуватися у світі духовних цінностей	учням необхідно допомогти орієнтуватися в різноманітті культур і світоглядів, вирішуючи аксіологічні проблеми, пов'язані з моральними та етичними питаннями
Навчити вирішувати соціальні проблеми	важливо навчити учнів вирішувати питання, що виникають у процесі виконання соціальних ролей (виборця, громадянина, споживача, пацієнта, організатора, члена сім'ї тощо)
Навчити вирішувати загальні проблеми професійної діяльності	учні повинні опанувати навички, які необхідні в будь-якій професії, такі як комунікація, пошук і аналіз інформації, прийняття рішень, організація спільної діяльності тощо
Навчити вирішувати проблеми професійного вибору	учнів слід підготувати до процесу професійного вибору, включаючи підготовку до подальшого навчання в професійних навчальних закладах

Цей підхід підкреслює важливість розвитку комплексних компетентностей, що дозволяють учням успішно функціонувати в різних сферах життя та в майбутньому стати активними і свідомими членами суспільства.

Отже, узагальнюючи різноманітні підходи дослідників, можна стверджувати, що компетентність визначається як здатність адаптуватися до змінюваних умов і ефективно використовувати набутий досвід та знання. Сучасні наукові погляди трактують компетентність не лише через знання, уміння та досвід їх застосування, а й враховують мотиваційні фактори, а також систему ціннісних орієнтацій особистості, що визначають напрям її діяльності.

Оскільки компетентності мають динамічну структуру, їх розвиток потребує постійного вдосконалення та адаптації до змінюваних умов життя. Система освіти повинна бути спрямована на розвиток цих компетентностей, що дозволить учням не лише засвоювати знання, але й ефективно вирішувати життєві та професійні проблеми, адаптуватися до змін у суспільстві та забезпечити свій особистий успіх.

2.2 Роль ключових компетентностей у сучасній початковій освіті

Ключові компетентності є основою сучасної початкової освіти, оскільки вони сприяють формуванню важливих навичок, знань і цінностей, які допомагають дитині ефективно адаптуватися до швидких змін у світі. Головним завданням цих компетентностей у початковому навчанні є розвиток у учнів здатності до самостійного здобуття знань, критичного мислення, співпраці та відповідального підходу до життя.

Наведемо 10 ключових компетентностей НУШ в умовах початкового навчання [24]:

– *Спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами;* усно і письмово висловлює й тлумачить поняття, почуття, факти та погляди. Ця компетентність забезпечує успішну комунікацію у навчанні, вдома та у соціумі. Формує впевненість у використанні мови в різних життєвих ситуаціях. Поглиблює національну й культурну ідентичність через оволодіння державною мовою. Сприяє формуванню толерантного ставлення до мовного й культурного розмаїття. Зазначена компетентність є основою для розвитку особистості, її включення у суспільне життя та успішної адаптації.

– *Спілкування іноземними мовами:* передбачає володіння іноземною мовою. Усно і письмово висловлює поняття, думки, почуття, факти та погляди у широкому діапазоні контекстів. Означена компетентність також формується системно, незалежно від теми та змісту навчальних завдань. Для

її формування в процесі навчання іноземної мови доцільно застосувати мовленнєві ситуації, які моделюють різні життєві питання: планування покупок, подорожі тощо.

– *Математична компетентність*. Ця компетентність у контексті НУШ спрямована на розвиток у дітей здатності мислити логічно, аналізувати й розв’язувати повсякденні проблеми за допомогою математичних моделей. Це є основою для формування аналітичного мислення та практичного застосування математичних знань у реальному житті.

Значення для учнів:

а) розвиток мислення: сприяє формуванню критичного, логічного та системного мислення;

б) практичні навички: допомагає застосовувати математику для вирішення повсякденних проблем;

в) підготовка до майбутнього навчання та роботи: є основою для освоєння технічних, природничих і економічних дисциплін;

г) здатність адаптуватися до змін: дозволяє аналізувати ситуації та приймати рішення на основі даних.

Отже, математична компетентність забезпечує базу для особистісного розвитку, успішної соціальної взаємодії та інтеграції в сучасний світ, де аналіз даних і логічне мислення є необхідними навичками.

– *Компетентність у природничих науках і технологіях*. Це ключова складова сучасної освіти, яка спрямована на формування в учнів розуміння основних законів природи, технологічних процесів, їхнього взаємозв’язку та впливу на життя людини й довкілля. Ця компетентність дає змогу школярам критично оцінювати наукові та технічні явища, брати участь у вирішенні екологічних і технологічних проблем.

Значення для учнів:

а) розуміння світу: дає змогу усвідомити складність і взаємозв’язок природних і технологічних процесів;

б) екологічна відповідальність: сприяє формуванню свідомого ставлення до природи та збереження довкілля;

в) практичні навички: допомагає вирішувати побутові й суспільні завдання, пов'язані з наукою і технологіями;

г) мотивація до навчання: пробуджує інтерес до наукових досліджень і технічної творчості.

Як відмічають педагоги практики, «компетентність у природничих науках і технологіях формує покоління учнів, здатних критично мислити, діяти свідомо та застосовувати наукові знання для покращення власного життя і суспільства» [2].

– *Інформаційно-цифрова компетентність.* Це ключова компетентність, яка включає здатність учнів ефективно використовувати інформаційні технології для пошуку, аналізу, обробки, створення та передачі інформації. Вона забезпечує розвиток критичного мислення, технічної грамотності й навичок безпечної роботи в цифровому середовищі.

Означена компетентність формується системно шляхом застосування інформаційних технологій, ігор, соціальних мереж, що є невід'ємним складником сучасного освітнього процесу. Компетентність передбачає впевнено застосовувати ІКТ в публічному просторі та приватному спілкуванні. Учні вміють працювати з базами даних, мають навички безпеки в Інтернеті та кібербезпеки.

Важливо підкреслити, що інформаційно-цифрова компетентність є основою для успішної інтеграції школярів у сучасний світ, де цифрові технології відіграють вирішальну роль у навчанні, роботі та повсякденному житті.

– *Соціальна та громадянська компетентності.* Компетентність передбачає навички конструктивної соціальної поведінки у школі, громадському житті, сім'ї. Прикметною ознакою формування означеної компетентності вважаємо збільшення обсягів роботи в групах, колективних ігор, що передбачають розподіл учнів на команди, як-от: «Брейнринг»,

«Вікторина». Доцільним є й упровадження мозкового штурму, що спонукає до досягнення поставленої мети в результаті спільної праці учнів

Значення для учнів:

а) формування соціальних навичок: учні вчаться взаємодіяти з іншими людьми, вирішувати конфлікти й підтримувати гармонійні стосунки;

б) підготовка до громадського життя: діти розуміють свою роль у суспільстві, усвідомлюють відповідальність за свої дії;

Отже, соціальна та громадянська компетентності формують у школярів необхідні якості для ефективної інтеграції в суспільство, сприяють розвитку демократичних цінностей і громадянської активності.

– *Загальнокультурна грамотність* потребує сформованих умінь використовувати мову для духовного, культурного й національного самовираження що є показником загальної культури особистості. Учні розуміють твори мистецтва (музика, живопис, театр, література тощо), формують власні мистецькі смаки, виражають ідеї, почуття та емоції через творчі види діяльності, такі як малювання, музика, драматизація, що розвиває їхню уяву та індивідуальність. За допомогою мистецтва, розуміють власну національну ідентичність та розмаїття культур;

Загальнокультурна грамотність підвищує рівень освіченості, сприяє вихованню гармонійно розвиненої особистості, яка здатна цінувати як власну культуру, так і культуру інших народів. Вона формує основу для духовного розвитку, естетичних уподобань та розуміння світу через призму мистецтва [65].

– *Екологічна грамотність і здорове життя*: уміння розумно та раціонально користуватися природними ресурсами в рамках сталого розвитку. Учні знайомляться із такими екологічними проблемами, як «сміттеві острови в океані», зменшення популяції деяких видів тварин, шкідливі викиди в атмосферу, забруднення водойм, танення льодовиків тощо. Формується в учнів переконання, що екологічна безпека залежить від кожного. Для цього обговорюються правила екологічної поведінки тощо.

Значення для учнів:

а) розвиток відповідальності: діти усвідомлюють, як їхні дії впливають на природу та власне здоров'я;

б) формування екологічних звичок: школярі привчаються до екологічно безпечної поведінки у повсякденному житті;

в) поліпшення якості життя: здоровий спосіб життя сприяє фізичному, психічному та соціальному благополуччю;

г) активна громадянська позиція: формується готовність долучатися до вирішення екологічних проблем та пропагувати здоровий спосіб життя.

У сучасних умовах набуває актуальності ознайомлення учнів із правилами гігієни, дотримання соціальної дистанції, використання засобів індивідуального захисту тощо. Ця компетентність допомагає школярам не лише усвідомити важливість захисту довкілля, але й сформувати навички, які сприятимуть довгому, здоровому й щасливому життю в гармонії з природою.

– *Ініціативність і підприємливість*: Учні формують вміння генерувати нові ідеї й ініціативи та втілювати їх у життя, аби підвищити власний соціальний статус і добробут держави. Це ключова компетентність, яка сприяє розвитку у дітей здатності творчо мислити, приймати обґрунтовані рішення, планувати свою діяльність і досягати поставлених цілей. Ця компетентність є важливою для підготовки учнів до майбутнього життя, допомагає адаптуватися до змін і сприяє формуванню активної життєвої позиції.

– *Компетентність «Уміння вчитися упродовж життя»* передбачає формування в учнів умінь самостійно працювати з підручником, шукати нову інформацію з різних джерел та критично оцінювати її. Учні вже вміють самостійно працювати з підручником, робочим зошитом, намагаються шукати інформацію в різних джерелах, а також оптимально організовувати свій час і навчальний простір. Означена компетентність формується передусім у процесі поступового залучення учнів до самостійної роботи, а

також постійного збагачення словникового запасу учнів. Тож компетентність формується системно, незалежно від теми та змісту навчальних завдань.

Значення для учнів:

а) готовність до змін: вміння швидко адаптуватися до нових ситуацій і викликів, що виникають у суспільстві та професійному житті;

б) постійний розвиток: створення умов для безперервного навчання та вдосконалення впродовж усього життя;

в) креативність і ініціативність: здатність самостійно створювати нові ідеї, вирішувати проблеми, застосовуючи нестандартні підходи;

г) підготовка до професійної діяльності: навички, які допомагають учням згодом будувати свою кар'єру, знаходити нові можливості для навчання.

Зазначена компетентність допомагає учням стати активними, самостійними і адаптивними особистостями, готовими до постійного розвитку й змін, що є важливими в сучасному динамічному світі.

Отже, з вищенаведеного аналізу можна зробити висновок, що компетентності, такі як спілкування державною (рідною) мовою, спілкування іноземною мовою, ініціативність і підприємливість, здатність до навчання протягом життя, а також соціальна і громадянська компетентності, формуються протягом усього навчального процесу. Натомість інші компетентності, такі як математична, основи природничих наук і технологій, культурна обізнаність, екологічна грамотність і здоровий спосіб життя, формуються в межах конкретних навчальних тем, і ефективність їх засвоєння значною мірою залежить від вибору завдань. Відтак, роль учителя стає ще важливішою, оскільки він може впливати на зміст завдань, мовні ситуації, види навчальної діяльності та добір лексики для засвоєння учнями.

Таким чином, ключові компетентності є фундаментом для формування освітнього середовища, яке відповідає вимогам сучасного суспільства. Вони сприяють підготовці учнів до майбутніх викликів, забезпечують їх всебічний

розвиток і виховання активних громадян, готових ефективно діяти в динамічному світі.

2.3 Порівняння української системи освіти з міжнародними стандартами щодо ключових компетентностей

Сьогодні в багатьох європейських країнах сформовано основу для того, щоб навчання орієнтувалося на досягнення конкретних компетентностей. Впровадження ключових компетентностей в освітній процес та моніторинг якості освіти відбувається поступово, що супроводжується активними дискусіями та створенням багатого дидактичного матеріалу.

Виділяються різні групи ключових компетентностей, зокрема:

- 1) соціальні – пов'язані з міжособистісними взаємодіями, життям у суспільстві та участю в соціальній діяльності;
- 2) мотиваційні – зосереджені на внутрішній мотивації, особистих інтересах та індивідуальному виборі;
- 3) функціональні – пов'язані з освоєнням знань, умінням застосовувати наукову інформацію та працювати з фактичним матеріалом [48].

Освітня політика Європейського Союзу спрямована на всебічний розвиток громадян через визначення ключових компетентностей, які забезпечують успішність як у професійній сфері, так і в особистому житті.

За визначенням Міжнародного департаменту стандартів для навчання, досягнень та освіти (IBSTPI), компетентність – це здатність кваліфіковано виконувати завдання чи здійснювати діяльність. Вона охоплює комплекс знань, умінь і ставлень, які дозволяють людині ефективно виконувати певні функції, досягаючи визначених стандартів у професійній сфері чи конкретному виді діяльності [70, с. 1].

Важливим кроком у формуванні загальноєвропейського підходу до ключових компетентностей стали результати робочих засідань представників країн ЄС у Лісабоні (2001 р.). За підсумками звіту, представленого на

Європейській раді в Стокгольмі, експертна робоча група запропонувала визначити вісім основних галузей ключових компетентностей, необхідних для навчання протягом усього життя [68].

Розглянемо їх детально:

1. *Знання рідної мови* (уміння висловлювати свої думки і почуття усно і на письмі, читання і слухання з розумінням, вміння написання різних типів текстів, уміння відокремлення важливої інформації від неістотної з різних джерел, утримування контактів з іншими людьми);

2. *Порозуміння іноземними мовами* (розуміння, усні і письмові висловлювання у різних ситуаціях – на роботі, дома, у вільний час, під час навчання – відповідно з очікуваннями й потребами; розуміння культурних відмінностей й усвідомлення звичаїв суспільств; ознайомлення і розуміння текстів: поезії, преси, сторін Інтернету, інструкцій, листів, звітів та ін.);

3. *Математичні і базові науково-технічні компетентності* (здійснення рахунків у пам'яті і на папері, використання підрахунків у щоденному житті, зокрема в управлінні домашнім бюджетом (урівноваження доходів і видатків, планування видатків, заощаджень), під час покупок (порівняння цін, розуміння понять об'єму, рахування грошей та перерахунок на інші валюти; уміння логічного й аналітичного мислення, просторового мислення та здібність до критичної оцінки. До основних науково-технічних компетентностей належать: ознайомлення з основними процесами у природі, засад функціонування технологій та уміння їх використовувати, розуміння зв'язку технологій з іншими сферами – науковим прогресом, суспільстві (цінності, моральні проблеми), культура (наприклад мультимедія) та із середовищем (забруднення); уміння розпізнавання головних рис наукового дослідження і розуміння наведення конкретних висновків);

4. *Інформаційні компетентності* (знання й уміння використання з технологій інформаційного суспільства в різних ситуаціях: на роботі, у вільний час. Уміння користування комп'ютером й іншими мультимедіями

для пошуку, оцінки, накопичення, створення, представлення та обміну інформацією, а також до порозуміння й співпраці у мережі);

5. *Уміння вчитися* (уміння організувати власне навчання на основі спроможності до регулювання процесу навчання на індивідуальному і груповому рівнях. Включає уміння ефективного управління власним часом, вирішення проблем, переробку нової інформації, а також здібність застосовувати нові знання й уміння в різних ситуаціях). У загальному сенсі дані компетентності пов'язані з плануванням власного шляху кар'єри.

6. *Соціальні та громадянські компетентності* (розуміння зразків поведінки, прийнятих у різних суспільствах, здібність до прихильного ставлення і співчуття, уміння відокремлювати приватну сферу від професійної, розуміння культурної тотожності власної країни у зіткненні з іншими культурами. Знання прав людини, конституції своєї країни, міжнародних декларацій, обізнаність з політикою і проблемами на локальному, регіональному, національному, європейському й міжнародному рівнях. Дана група компетентностей розвиває почуття приналежності до локальної та народної спільноти, а також – до ЄС, Європи і світу).

7. *Ініціативність і підприємливість*. Ці компетентності відносяться до здібності перетворень ідей в дії. До них належать: креативність, інноваційність, готовність ризикувати, уміння планування, організації, аналізу, оцінки, управління й упровадження проєкту. А також уміння співпраці в колективі для досягнення цілі. Підприємливість – це також бажання впровадження змін, готовність брати відповідальність за свою діяльність та вміло поставлені завдання та ін.;

8. *Культурна свідомість і експресія*. Це визнання значимості креативного вираження думки, досвіду і емоції через різні засоби, у тому числі музики, літератури, візуальних мистецтв та ін. До подібних компетентностей належать основи знань про основні види культури (в тому числі масової), усвідомлення культурного спадку власної країни і Європи, їх місця у світі [66].

Важливо підкреслити, що ця класифікація була прийнята багатьма країнами як стратегічна основа для реалізації концепції навчання впродовж життя. Експерти Ради Європи розглядають компетентності як здатність особистості реагувати на індивідуальні та суспільні виклики, інтегруючи ставлення, цінності, знання та вміння. Слід відмітити, що таке трактування в багатьох аспектах співзвучне з підходами, які пропонують українські педагоги. Однак європейські фахівці приділяють особливу увагу саме особистісним і соціальним потребам, задоволення яких є ключовою метою формування компетентностей.

Треба зазначити, що українська освіта лише починає активно впроваджувати поняття компетентності в тому розумінні, яке пропонують європейські країни. Попри те, що в проєктах нових освітніх стандартів зроблено спроби покласти досягнення компетентностей в основу освітніх галузей, на цей час відсутній цілісний і узгоджений підхід до їх систематизації. На наш погляд, такий підхід є вкрай важливим для інтеграції української освіти у глобальні освітні процеси.

В Україні, в рамках НУШ, відзначають значні зрушення щодо правової регуляції й упровадження в освітню практику концепції ключових компетентностей. В країні модернізують шкільні навчальні програми з урахуванням ефективності навчання. Це означає, що акцент уваги із освітнього змісту (який має передавати учитель) переключено на опис тих знань й умінь, які учень повинен опанувати та представити наприкінці окремого етапу вивчення даного предмету.

Концепція Нової української школи підкреслює, що наскрізні вміння разом із ключовими компетентностями складають основу для успішної самореалізації учня як особистості, громадянина та майбутнього професіонала [24]. Ці вміння називаються наскрізними, оскільки вони формуються та вдосконалюються на всіх етапах освіти (початковому, базовому, профільному) і охоплюють усі навчальні предмети й інтегровані курси.

У Додатках А-Б наведено зведені у таблицю класифікації ключових компетентностей та результати порівняння видів ключових компетентностей у ЄС та України [3, с. 16-17].

Узагальнюючи вищенаведене, можемо дійти висновку, що ключові компетентності є універсальним інструментом для успішної адаптації особистості до викликів сучасного суспільства, забезпечуючи ефективно вирішення різноманітних життєвих і професійних завдань. У різних підходах до класифікації ключових компетентностей зберігається спільність у визначенні базових категорій, таких як підприємницька, громадянська, соціальна та здоров'язбережувальна компетентності, що підкреслює їхню значимість і універсальність. Спільність змісту окремих компетентностей, попри різні формулювання, свідчить про можливість їхнього інтегрованого формування у процесі навчання. Багатоаспектність і варіативність підходів до визначення ключових компетентностей вказує на їхній комплексний характер і необхідність урахування потреб сучасного світу в освітній політиці. Формування ключових компетентностей є одним із ключових завдань сучасної освіти, спрямованої на всебічний розвиток особистості та її підготовку до навчання впродовж життя.

2.4 Особливості формування ключових компетентностей учнів початкової школи

В умовах стрімкого розвитку цифрових технологій освіта ставить за мету формування особистості, здатної: ефективно приймати рішення в різних навчальних і життєвих ситуаціях; генерувати інноваційні ідеї, виходячи за межі стандартного мислення; розв'язувати завдання творчо, знаходячи нестандартні підходи; аналізувати проблеми з різних перспектив і пропонувати унікальні шляхи їх вирішення. Це сприяє підготовці учнів до адаптації в динамічному та технологічно насиченому світі.

Ідея діяльнісного підходу дозволяє учневі здобувати знання самостійно через власну навчально-пізнавальну активність. Ця ідея базується на використанні діяльності як способу формування і розвитку особистості. У процесі навчання, завдяки різним формам, прийомам і методам, виникає особистість, яка здатна обирати, оцінювати, планувати і реалізовувати різні види діяльності, задовольняючи потреби в саморозвитку та самореалізації [5].

Розглянемо особливості застосування форм та методів діяльнісного підходу в роботі з учнями початкової школи.

1. Діяльнісний підхід під час створення правил класу. Правила класу – це позитивні формулювання, які визначають основи поведінки учнів у навчальному середовищі. Педагоги повинні заохочувати учнів висловлювати свої ідеї щодо поведінки, наводять приклади коротких, зрозумілих для учнів позитивних висловлювань, таких як: *«Ходити в класі спокійно»*, *«Класти речі на місце»*, *«Вирішувати проблеми словами»*, *«Уважно слухати»* тощо.

Коли діти пропонують свої думки щодо правил, їх записують на великому аркуші паперу. Це дає можливість учням обговорювати свої ідеї, оцінювати всі пропозиції та об'єднувати схожі. Рішення про затвердження правил приймається колективно. Школярі самостійно ухвалюють та оформляють правила поведінки, спілкування та інших аспектів.

2. Діяльнісний підхід під час ранкової зустрічі. Ранкова зустріч – це організований і систематичний захід, який є невід'ємною частиною щоденної роботи класу. Вона спрямована на створення атмосфери взаємопідтримки, довіри та відповідальності серед учнів.

Планування тематичних ранкових зустрічей повинно базуватися на темі дня або тижня. Також ці зустрічі можуть містити різноманітну інформацію. Наприклад, щоденні новини можуть включати завдання, такі як оголошення теми уроку, заповнення календаря, перегляд розкладу виконання робіт або створення графіка погоди. Також можуть обговорюватися письмові оголошення, які вивішуються на стенді чи дошці [44].

Щоп'ятниці учні обираються для підготовки інформації на наступний тиждень. Кожен з них готує дані про день тижня: стан погоди, температуру, історичні події, свята, прикмети, видатні особистості та щоденні події.

Діти стають впевненішими у своїх висловлюваннях, коли знають, що їх слухатимуть і що вони зможуть ясно висловити свої думки.

Наприклад: «Заглянь у кошик».

– *Що ми називаємо овочами? Які овочі ви знаєте?*

– *Що ми називаємо фруктами? Які фрукти вам відомі?*

– *Назви свій улюблений фрукт. А ти знаєш, як він росте?*

– *Чому овочі та фрукти корисні? Що таке вітаміни?*

– *Як ви вважаєте, чи потрібно мити овочі та фрукти перед вживанням у сирому вигляді? Чому?*

Отже, ранкова зустріч – це щоденна, запланована діяльність, яка сприяє зближенню дітей і дорослих, формуванню поваги та інтересу до особистості кожного учня, а також розвитку вміння розпізнавати і коригувати свій емоційний стан та емоції інших. Крім того, така діяльність допомагає вдосконалювати навички спілкування, створювати позитивний емоційний настрій і формувати згуртований колектив.

3. *Пізнавальні запитання.* Пізнавальні запитання спрямовані на уточнення, переосмислення або відображення певних аспектів.

Наведемо приклади:

– *Чому учені називають ліс найрізноманітнішим живим організмом?*

– *У листяних лісах більше світла, багато трав, але не ростуть лугові трави?*

– *Чому ліс іноді називають зеленою аптекою, скарбницею ліків?*

Навчання засноване на запитах, передбачає роботу в групах або парах. Наприклад, формуючи базові уявлення про прикметник чи дієслово, вчитель підбирає тексти, в яких ці граматичні форми є типовими та важливими для висловлення думок. Це дозволяє створити мовленнєве завдання, виконання якого забезпечує можливість розв'язання граматичних задач.

Наведемо зразки вправ:

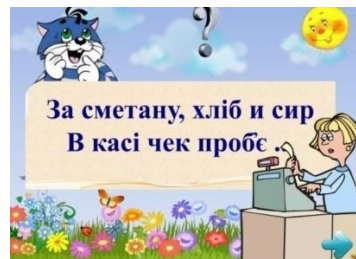
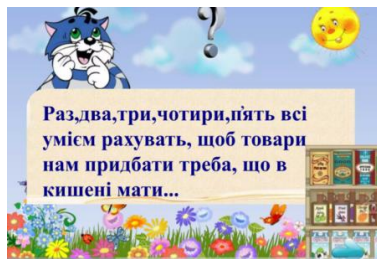
1. *Що це? Воно кругле, солодке і соковите. Його можна побачити в саду. Воно на одній гілці – червоне, а на іншій – сніжно-біле чи золотисте. Воно грає серед листя і сміється на сонці!*

2. *Що це? Вузлувата й листяста, а коли дозріває, то стає головатою. На одній нозі стоїть, а на ній сто сорочок.*

– *Які слова допомогли вам розгадати загадки? Як описані характеристики яблука та капусти? На які питання вони відповідають?* [25, с. 42].

3. *Розглянь малюнок і текст «Хто це?». Наприклад: «вона мешкає в лісі, глибоко в норі. Її можна впізнати за жовтою шубкою і довгим пухнастим хвостом. Покажіть на малюнку ознаки лисиці, які допомагають легко її розпізнати.*

4. *Вправа «Загадки».*

Вирішення пізнавальних завдань розвиває уміння формулювати запитання і відповіді, що є важливою умовою та показником логічного мислення (щодо картин, малюнків, текстів або об'єктів природного середовища) [Там само, с. 61].

4. *Проблемне навчання.* В основі проблемного навчання формуються нові знання, вміння та навички, а також розвиваються здібності дитини, активність, ерудиція, творче мислення та інші особистісні якості.

Наведемо приклади:

– *Іноді люди свідомо викидають сміття. І коли з'являються «сміттєві гори», вони усвідомлюють екологічну проблему планети. До яких наслідків це може призвести?*

– *Сміття можна надати «друге життя». Що для цього потрібно робити?*

– *Якщо ви побачили пластикову пляшку чи пакет просто під ногами, що ви будете робити?*

Отже, сутність проблемного навчання полягає в розвитку творчих здібностей учнів шляхом активізації їх мислення через проблемні ситуації, які створює вчитель під час навчання новим знанням, умінням і навичкам.

Вчитель ставить запитання, які спонукають учнів виокремлювати істотні характеристики об'єкта, зображувати цілісність через характерні ознаки та властивості. Тобто вчитель використовує найбільш ефективний підхід у пізнанні – поєднання аналізу і синтезу.

5. *Проектна діяльність.* Проектний метод навчання поєднує діяльнісний, ігровий та проблемний підходи. Цей метод має на меті стимулювання пізнавальної активності, що сприяє інтелектуальному та особистісному розвитку учнів [41, с. 35].

Залучення всіх учнів класу до роботи можна реалізувати через проекти, які об'єднують знання та вміння з різних предметів, наприклад:

– *«Дитяче кафе»:* моделювання і оформлення приміщення (трудове навчання), декорування стін картинами (образотворче мистецтво), написання текстів (навчання грамоти), розрахунок і виконання арифметичних дій з іменованими величинами (математика), створення меню з використанням графічних, текстових та табличних редакторів (інформатика) тощо;

– *«Математична газета»:* (фотографії, малюнки, схеми, креслення, додаткова історична інформація, цікаві завдання, ребуси тощо);

«Тасмниці геометричних фігур»;

– *«Математичні казки»;*

– *«Веселі задачі»;*

– *«Користь та шкода Інтернет-простору»* та інші.

Теми учнівських проектних робіт з природознавства обираються з навчальної програми з предмета.

Т. Гільберг пропонує наступну тематику проектів у початковій школі:

1 клас: Міні-проекти: *«З чого виробляють папір та охорона лісів»;* *«Зелена аптека».* *Вивчення лікарських рослин»;* *«Що потрібно рослинам для життя? Дослідження впливу води, тепла і світла на проростання квасолі»;* *«Вода, її властивості та раціональне використання в побуті».*

2 клас: Міні-проекти: *«Життя тварин узимку»;* *«Чому птахи летять «клином»?»; «Як зберігати в домашніх умовах плоди та насіння».*

3 клас: Міні-проекти: *«Як покращити властивості ґрунту»;* *«Професії, які пов'язані з водою»* або *«Вода – руйнівник чи вода – рятувальник?».*

4 клас: Дослідницькі проекти: *«Як заощадити тепло й електроенергію в своїй оселі?»;* *«Коли відбуваються втрати тепла у будинках?»;* *«Як виникла назва мого міста (села), вулиці?»;* *«Що забруднює ґрунт?» (експеримент) [10, с. 123-128].*

Після завершення проектної роботи учні діляться своїми досягненнями з класом, що підвищує їхню мотивацію та інтерес до навчання. Досягнення очікуваних результатів відбувається за умови активної взаємодії всіх учнів, де вчитель і учень є рівноправними, рівнозначними суб'єктами.

Отже, основна мета проектної діяльності полягає в отриманні досвіду самостійного вирішення завдань, вміння формулювати питання і ставити завдання, працювати в команді, знаходити рішення та проявляти творчість.

б. Емпіричне навчання – це метод формування дослідницьких вмінь та навчання в нових умовах, наприклад, на подвір'ї чи вулиці, що розширює соціальні зв'язки та змінює звичну динаміку.

Крім того, дослідницькі вміння є важливими для розв'язання реальних проблем сучасного світу та сприяють розвитку інновацій.

Наприклад, у 1 класі, учні пізнають природу за допомогою дослідів: пророщують насіння; досліджують докільця: рукотворні та природні об'єкти, живу природу, взаємозв'язки в природі, осінні зміни в житті рослин. Проводять спостереження, наприклад, *«Як умивається кіт?»*, спостереження за погодою.

У 2 класі, збирають природні матеріали для аплікацій; проводять досліди з папером, досліджують як працює телефон та який шлях проходить одяг від рослини до сорочки; досліджують матеріали: папір і пластик, а також властивості води, ґрунту; досліджують рослин та тварин; створюють вироби; шукають інформацію, ведуть щоденники спостережень за природою.

У 3 класі, досліджують енергію води, родинні традиції і свята, властивості речовин; учаться планувати; проводять досліди; опрацьовують інформацію.

У 4 класі виконують проєкти: *«Пізнаємо Україну»*, *«Модель гори»*, *«Зустрічаємо сусідів»*, *«Карпатська красуня»*, *«Таємничий ліс»*, *«Подорож у космос»*, *«Благодійний ярмарок»*; виготовляють іграшки з підручних матеріалів, готують виступи (відновлювані джерелі енергії та ін.)

Формування дослідницьких умінь передбачають навчання спостерігати, проводити досліди та експерименти, аналізувати, синтезувати, порівнювати, узагальнювати й систематизувати навчальний матеріал. Спостерігаючи різні явища чи об'єкти оточуючого середовища, учні поглиблюють свої знання, здобувають певні навички та вміння в охороні та збереженні довкілля, отримують певний досвід. Результати спостережень фіксуються в щоденниках, записуються на відео, диктофон, а також фотографуються.

7. *Інтерактивне навчання* — це форма організації діяльності учнів, заснована на діяльнісному підході, яка має чітко визначену мету. Основою цієї технології є моделювання реальних життєвих ситуацій і колективне вирішення проблем шляхом аналізу обставин, що виникли.

Серед поширених інтерактивних методів можна виділити такі, як: *«мозковий штурм»*, *«асоціативний куц»*, *мікрофон*, *«сторітелінг»*, *«займи позицію»*, *«акваріум»*, *«подорож»*, *«рольові ігри»* та інші.

Наведемо приклади інтерактивних вправ.

а) Математика, 1 клас. Тема: Розв'язування задач.

У саду росло 6 груш, а яблунь на 3 більше. Скільки яблунь було в саду?

1-й учень: *Я вважаю, що цю задачу можна розв'язати, додавши числа:*
 $6 + 3 = 9$.

2-й учень: *Ми додаємо, тому що в задачі сказано: «Яблуць на 2 більше».*

3-й учень: *Отже, якщо в умові задачі йдеться, що чогось більше на певну кількість, ми використовуємо дію додавання.*

б) Математика, 2 клас. Тема: Геометричні фігури.

Гра «Вгадай фігуру»

Учитель показує дітям картинки різних геометричних фігур (коло, квадрат, трикутник, прямокутник) і описує одну з них, не називаючи її.

Приклад опису:

– *Ця фігура має 4 рівні сторони і 4 кути. Всі кути прямі. Як називається ця фігура*

– *Ця фігура має 3 сторони і 3 кути. Всі кути рівні. Яка це фігура?*

Діти повинні відгадати фігуру і підняти відповідну картку з її зображенням.

в) Літературне читання, 2 клас. Тема: Родина. Рід. Рідня.

1) Загадка:

«Цифра ця всім відома,

Скільки днів у тижні є.

Як до неї додати «я»,

То утвориться ... (сім'я).»

2) Рольова гра «Зобрази казку».

У цій грі беруть участь дві команди. Одна команда без слів показує сцену з казки, а інша повинна вгадати, про яку саме казку йдеться. Для складності можна ускладнити завдання, зображаючи характери героїв за допомогою міміки. Казки для виконання можуть бути такі: «Ріпка», «Рукавичка», «Червона Шапочка» та інші.

Таким чином, представлені інтерактивні вправи сприяють розвитку уяви та творчості учнів, даючи їм можливість вільно висловлювати свої

думки та ідеї. Вони не лише забезпечують індивідуалізацію сприйняття навколишнього світу, але й активізують групову взаємодію, стимулюючи учнів до співпраці та колективного прийняття рішень. Такий підхід сприяє розвитку соціальних навичок, формує здатність до спільної роботи, що є важливими аспектами сучасного навчання.

Слід додати, що поєднання індивідуальної роботи з парною та груповою, колективною діяльністю, заснованими на партнерській взаємодії, сприятиме розвитку критичного мислення, ініціативи, творчості та креативності. Як відмічають педагоги-практики, «такі форми роботи допомагають учням вдосконалювати навички міркування, аналізу, порівняння, обґрунтування та обговорення, а також формувати вміння ставити запитання і шукати на них відповіді. Вони сприяють виявленню причинно-наслідкових зв'язків, розвитку рефлексії та здатності вирішувати практичні життєві ситуації, що є важливими складовими компетентної особистості» [6].

Отже, інтерактивні методи відіграють важливу роль у сучасному освітньому процесі початкової школи. Їхня основна перевага полягає в тому, що вони сприяють глибшому засвоєнню навчального матеріалу учнями, сприяючи активному залученню до процесу навчання та розвитку їхніх критичних і творчих навичок. Зокрема, інтерактивні методи дозволяють покращити взаємодію учнів, роблячи навчання більш ефективним і цікавим. Проте важливо зазначити, що впровадження цих методів вимагає від вчителя початкової школи високої компетентності в інтерактивних технологіях. Учитель повинен уміти адаптувати свою педагогічну діяльність, переглядати структуру уроків, застосовувати різні методи для підтримки активності учнів та створення позитивної атмосфери для навчання.

Таким чином, застосування діяльнісного підходу в процесі формування ключових компетентностей у початковій школі створює сприятливі умови для розвитку важливих навичок учнів, таких як самостійне мислення, аналіз, адаптація до нових ситуацій і пошук рішень для практичних завдань. Цей

підхід сприяє розвитку умінь прогнозувати та планувати власну діяльність, а також організувати і систематизувати отриману інформацію. Переконані, що впровадження діяльнісного підходу дозволяє учням успішно адаптуватися до навчання в основній школі, забезпечуючи плавний перехід до більш складних інтегрованих та предметних форм навчання.

Висновки до розділу 2

Узагальнюючи другий розділ, треба визначити, що сучасні дослідження розглядають компетентність у широкому значенні, включаючи до її складу не лише знання, уміння, досвід їх застосування, але також мотиви діяльності, систему ціннісних орієнтацій особистості.

У роботі досліджено роль ключових компетентностей учнів, зокрема:

– підготовка до життя в суспільстві. Учні засвоюють базові соціальні та громадянські навички, що сприяють їхній інтеграції в суспільство, розумінню правил співіснування та розвитку толерантності.

– інтеграція знань і практичних навичок. Освітній процес у початковій школі спрямований на поєднання теоретичних знань із їх практичним застосуванням у повсякденному житті;

– розвиток критичного мислення. Діти вчаться аналізувати інформацію, робити висновки, вирішувати проблеми та аргументувати свої думки;

– формування емоційного інтелекту. Сучасна освіта враховує емоційний розвиток учнів: розвиток емпатії, вміння управляти своїми емоціями;

– підтримка особистісного розвитку. Ключові компетентності сприяють виявленню індивідуальних здібностей, творчого потенціалу та самореалізації.

Було встановлено, що українська система освіти поступово інтегрує елементи компетентнісного підходу через реформу НУШ, але залишається

залежною від традиційних методів, орієнтованих на запам'ятовування теоретичних знань, ніж їх практичне застосування.

Реформа НУШ значно наблизилася до міжнародних стандартів, але повна імплементація компетентнісного підходу вимагає:

- посилення інтеграції практикоорієнтованого навчання;
- інвестицій у цифрову інфраструктуру та підготовку вчителів;
- розвитку системи оцінювання компетентностей;
- підвищення уваги до багатомовності та міжкультурної грамотності.

У роботі також було встановлено, що діяльнісний підхід є методологічною основою нових стандартів, що забезпечує готовність учнів до саморозвитку та активної пізнавальної діяльності. Цей підхід дає вчителям сучасної школи можливість шукати нові рішення, досягати високих результатів і формувати в учнів навички, необхідні для життя в умовах змін.

РОЗДІЛ 3

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

3.1 Реалізація діяльнісного підходу в навчальному процесі початкової школи

Ключовою умовою впровадження діяльнісного підходу є формування учнівської активності. Це важливо, оскільки навчальна діяльність не лише сприяє кращому засвоєнню знань, але й формує позитивне ставлення до самого процесу навчання.

Основними характеристиками активності є інтерес, самостійність, усвідомленість дій, наполегливість, ініціативність, інтенсивність і творчість.

Під час формування математичної компетентності в початковій школі вчителю важливо залучити кожного учня до активної участі в навчанні, використовуючи цей процес для розвитку пізнавального інтересу й допитливості. Уроки математики мають не лише забезпечувати учнів знаннями, але й навчати їх застосовувати здобуті навички в практичних ситуаціях, творчо мислити, аналізувати та узагальнювати інформацію.

Особливу увагу слід приділяти завданням, які дозволяють дітям самостійно шукати варіанти розв'язання задач, використовуючи загальні підходи. Захопливі завдання на основі казкових сюжетів є ефективним інструментом: вони посилюють увагу учнів, викликають інтерес до розв'язання задач і стимулюють їхні розумові здібності.

Герої улюблених казок роблять завдання більш цікавими, заохочуючи молодших школярів до активної участі та розвитку мислення

Наведемо приклади:

1 клас. *Якось попросила мама Червону Шапочку віднести бабусі пиріжки. Дівчинка принесла бабусі десять пиріжків. Із них сім пиріжків були*

з яблуками, а решта – з капустою. Скільки пиріжків із капустою було у кошику Червоної Шапочки?

2 клас. Лисичка, яку впіймав Солом'яний Бичок, пообіцяла дідові принести гусей і курей, тільки б він не шив з її хутра комірець. Відпустив дід лисичку, і принесла вона йому 3 гуски масою по 18 кг кожна та індика масою 15 кг. На скільки кілограмів гуска легша за індіка?

3 клас. Жила собі маленька дівчинка. Зростом вона була в 1 дюйм. Ї назвали її Дюймовочка. Одного разу Дюймовочка складала букети. Для кожного букета вона брала 3 білі й 2 жовтих лілії. Скільки загалом лілій було у 7 букетах? Чи знаєте ви цю казку та її автора?

4 клас. У морському королівстві жила-була русалонька – принцеса Аріель. У русалоньки було 960 перлинок. Вона розклала їх у 9 скриньок, по 24 перлинки у кожна. Скільки перлинок залишилося розкласти русалоньці? З якої казки ця принцеса? Хто автор казки?

Задачі можуть бути об'єднані одним казковим сюжетом. Так, у 2 класі під час математичної розминки або для задачного диктанту вчитель може використовувати такі задачі:

Наприклад:

а) Дід на городі посадив не одну ріпку, а 4, а баба ще 3. Скільки загалом ріпок виросте на городі у діда і баби?

б) Щоб поливати город, дід брав відро, в яке поміщається 7 л води. Баба брала відро, в яке поміщається на 2 л менше. Скільки літрів води поміщається у відро, яке брала баба?

в) Щоб витягнути найбільшу ріпку, дід і баба кликали внучку 2 рази, собачку Жучку – 3 рази, кицю Варварку – 4 рази, а мишку Сіроманку – 5 разів. Скільки разів довелося кликати дідові і бабі своїх помічників?

Отже, у змісті задач-казок формуються математичні уявлення про форму, величину, довжину предметів, геометричні фігури, час, простір, а також числа. Казкова форма дає змогу ввести незвичайні, захоплюючі ситуації в математичні задачі. Таке поєднання є ефективним для навчання,

оскільки завдяки казковим елементам вчитель може встановити зв'язок з емоційною сферою дитини.

У рамках впровадження діяльнісного підходу, наведемо деякі математичні завдання для 4 класу.

Завдання 1. З 1 кг макулатури можна виготовити 25 шкільних зошитів. Скільки зошитів можна виготовити з 1 ц макулатури? З 1 т макулатури?

Завдання 2. Кухонна плита вартістю 6000 гривень слугує 10 років. Скільки грошей треба відкладати щомісяця, щоб після зношування плити можна було купити нову за тією ж ціною?

Рішення. Протягом року плита зношується на суму, що дорівнює її вартості, поділеній на 10 років. Розділивши 6000 на 10, отримуємо $6000 : 10 = 600$ гривень. Так як рік складається з 12 місяців, то протягом одного місяця плита зношується на $600 : 12 = 50$ гривень. Звідси випливає, що якщо відкладати щомісяця 50 гривень, то за 10 років можна накопичити суму, що дорівнює початковій вартості плити. Завдання покликане допомогти усвідомити зміст амортизації устаткування, тобто фінансового відшкодування його зносу.

Завдання 3. Корова на день дає 16 літрів молока, а коза – 3 літри. Кого вигідніше утримувати фермеру: корову чи 5 кіз, якщо він прагне отримати якнайбільше молока? А яка мінімальна кількість кіз дає молока більше, ніж корова?

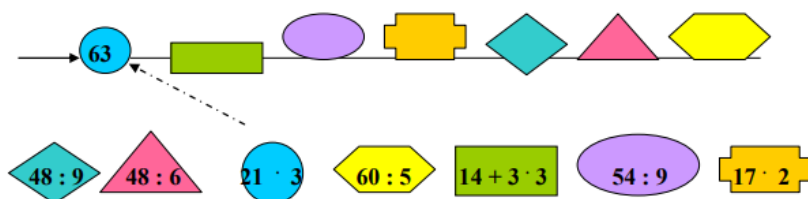
Рішення. Корова щодня дає 16 літрів молока, а 5 кіз дають $3 \times 5 = 15$ літрів молока. Значить, якщо фермер прагне отримати більше молока, йому краще тримати корову, ніж 5 кіз. А ось 6 кіз дадуть $3 \times 6 = 18$ літрів молока, тобто більше, ніж одна корова.

Навчання молодших школярів повинно бути захоплюючим і цікавим, викликати в учнів почуття натхнення, емоційного піднесення, усвідомлення власних розумових можливостей та радисть від процесу творчості.

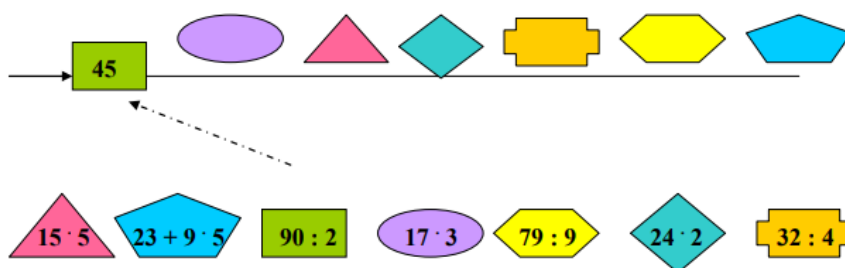
Гра "Нанизай намистинки" ідеально підходить для уроків математики в початковій школі в рамках діяльнісного підходу. Ця гра допомагає дітям розвивати навички рахунку, просторове мислення, логічне мислення.

Гра «Нанизай намистинки» (4кл.)

I – команда

II – команда

Отже, інтерактивні ігри роблять уроки математики цікавими та продуктивними, перетворюючи процес навчання на корисну діяльність.

Відомо, що у школярів виникають труднощі при вивченні математики, пов'язані насамперед з недостатнім розвитком уміння мислити самостійно. Тому важливо, аби педагоги ширше впроваджували у навчальний процес різні стратегії, спонукатимуть їх до аналізу ситуацій, з якими вони стикаються у щоденному житті.

Наведемо приклади їх практичного застосування (1 кл.).

Завдання 1. *Уважно розгляньте фото. Обговоріть побачене. – Про що розповідають фотографії? На яку проблему вони вказують? Сформулюйте її.*

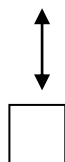
Завдання 2. Виконайте завдання відповідно до алгоритму (кожна група отримує конверт із завданнями).

Алгоритм виконання завдання

1. Розгляньте малюнок.
2. Вставте пропущене число у вираз.
3. Впишіть знайдене число у речення, прочитайте його.
4. Обговоріть у групі зміст отриманої інформації.

Завдання А.

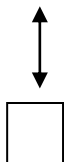
35	+	?	=	95
----	---	---	---	----

Одна сім'я використовує за рік ... батарейок.

Завдання Б.

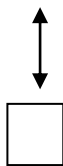
68	-	?	=	65
----	---	---	---	----

Якщо у ставок потрапили ..... батарейки, то риба у ньому перестане водитися.

Завдання В.

55	-	?	=	47
----	---	---	---	----

батарејка, що лежить у землі, може «вбити» два дерева і одного їжака!

Завдання 3. Розгляньте схему-малюнок. Обговоріть у групі, як відпрацьовані батарејки можуть зашкодити людині. Поділіться з однокласниками своїми ідеями щодо того, як можна врятувати планету від шкоди, що її завдають батарејки, викинуті будь-де на землю.

Практичне завдання 1.

За даними малюнка визначте ціну батарејки.

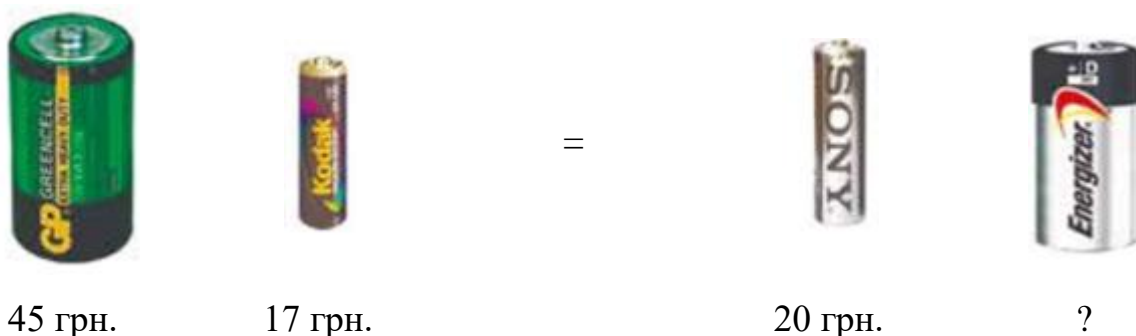

Відповідь: _____

Практичне завдання 2.

За даними малюнка визначте ціну четвертої батарејки.

Відповідь _____

Практичне завдання 3.

Прочитайте задачу. Виконайте усно необхідні обчислення. Підкресліть потрібну відповідь.

Задача: Учні 1-А класу за день зібрали 20 батарейок, учні 7-А – 50, а учні 11-А – стільки, скільки учні 1-А та 7-А класів разом. Скільки батарейок зібрали учні 11-А класу. Обери правильну відповідь.

Під час підбиття підсумків, учитель ставить питання: *Що цікавого ви дізналися про батарейки? Чому важливо це знати? Продовжіть речення: «Тепер я...». Хто з вас зможе взяти участь у порятунку планети від батарейки? Як ви це зробите?*

Використання квестів на уроках математики не тільки підвищує мотивацію дітей, а й забезпечує тренування логіки, пам'яті та кмітливості. Така командна форма роботи згуртовує клас. Окрім того, захопливий сюжет та динамічність гри забезпечать добрий настрій і яскраві враження.

Наведемо фрагмент квесту.

Тема. Здорова сім'я.

Завдання. Учні знаходять помилки у математичних обчисленнях, усувають їх, виконуючи необхідні дії.

Хід роботи

I. Організаційно-підготовчий етап.

Діти отримують від учителя першу картку із завданням. Решта карток з написаними на них числами розміщені у класі на видному місці. Виконавши одне завдання, учні переходять до наступної картки, номер якої — це результат виконаних обчислень. У ході квесту кожна група має здобути три слова, які стануть ключем до обговорення проблеми.

Умови гри: У грі беруть участь групи дітей по 4 особи.

Зупинки групи 1: робоче місце → картка з числом 15 → картка з числом 60 → картка з числом 12. (Для інших груп зупинки будуть іншими, оскільки завдання груп різняться за змістом.

II. Етап реалізації. Працюючи групами, діти поетапно знаходять записки і виконують завдання. Кожна записка, розміщена на видному місці, містить інформацію з обох боків аркуша. На лицьовому боці записане великими цифрами число-відгадка, на звороті — шукане слово і наступне завдання. Лише перша записка містить завдання на одному боці.

III. Підбиття підсумків.

Прийом «Проблемні питання».

Кожне наступне запитання будується на основі попередньої відповіді, тому в кожному класі цей ланцюжок може бути іншим, і теж правильним.

– *Чому важливо, щоб у сім'ї всі займалися фізкультурою?* (Бо тоді всі будуть здоровими).

– *Чому важливо, щоб ваша сім'я була здоровою?* (Бо здорові люди можуть багато зробити).

– *Чому треба працювати?* (Хто краще працює, корисніший для людей і шанований ними, більше заробляє).

– *Чому потрібно заробляти гроші?* (Бо тоді можна придбати все необхідне, оплатити навчання, розваги, лікування, поїхати на відпочинок тощо).

– *Чому важливо мати можливість оплатити все необхідне?* (Бо тоді у людини менше проблем).

У Додатку В наведено приклади карток з квесту «Здорова сім'я» [7, с. 58].

Таким чином, особливості реалізації діяльнісного підходу визначаються цілеспрямованістю, мотиваційною обумовленістю, самостійністю, творчістю, які можливі за умов: інтеграції можливостей різних предметів для формування знань; застосування активних методів і форм навчання; спрямованості навчання на активізацію пізнавальної діяльності; спонукання молодших школярів до самостійної творчої діяльності.

3.2 Використання діяльнісного підходу в процесі формування ключових компетентностей учнів початкових класів

Концепція розвитку мовної освіти в Україні орієнтує на виховання національно-мовної особистості, людини, яка любить українську мову як рідну і шанує як державну, користується нею в різних сферах спілкування, дбає про належний рівень її мовленнєвої культури [24, с. 15].

Навчання рідної (державної) мови повинно відповідати сучасним суспільним і особистим потребам мовного та мовленнєвого розвитку учнів, оскільки їх основу становить застосування діяльнісного підходу.

Використання діяльнісного підходу найбільш відповідає сучасним навчальним цілям та психолого-педагогічним ідеям сьогодення, оскільки, на думку педагогів-практиків, «дозволяє активно формувати в учнів початкових класів комунікативну компетенцію – головну мету стандартизованої мовної освіти на усіх рівнях вивчення української мови» [14, с. 2-7].

Означений підхід передбачає розв'язання цілого ряду методичних завдань, зокрема: створення мовленнєвих ситуацій, і розвиток мотивації висловлювань, вироблення вмінь накопичувати та систематизувати мовний матеріал, вдосконалення учнівських висловлювань тощо.

Особливе значення цей підхід має у контексті вивчення мови та літератури в початковій школі, де формування мовленнєвих та граматичних навичок є основним завданням.

Наведемо приклади:

Вправа 1. Спишіть текст, розставляючи відповідні розділові знаки та доберіть заголовки. Зверніть увагу на те, що слова в тексті належать одній тематиці: Українська мова постійно розвивається У ній з'являються все нові й нові слова Про те що означає те чи інше слово як його правильно вимовляти або писати можна дізнатися із словників.

Вправа 2. Із запропонованих слів складіть і запишіть речення. Прочитайте створену розповідь, звертаючи увагу на правильну вимову слів зі звуком [ф]: 1. Мама, на, робе, Кристиніна, фабриці, ткацькій. 2. Верстати, цеху, у, тчуть, маминому, тканини. 3. Запросили, на, у, клас, цех, екскурсію, Кристинін. 4. Показали, цікавих, дітям, тканин, багато, робітники.

Вправа 3. На основі прочитаного і раніше засвоєних знань розкажіть, що таке «рідна мова», спробуйте пояснити значення слів «споконвічний» та «предки».

Рідна мова

Рідною є мова, створена народом на його споконвічній землі й пристосована саме до його умов існування. Вона є рідною для кожної людини, яка належить до цього народу. Рідна мова – це мова предків і рідної землі.

Специфічним під час діяльнісного підходу є прийом використання та порівняння наочності, робота з дидактичним матеріалом, що допомагає вчителю навчати дітей спостерігати за граматичними формами, текстом, виділяти їх ознаки.

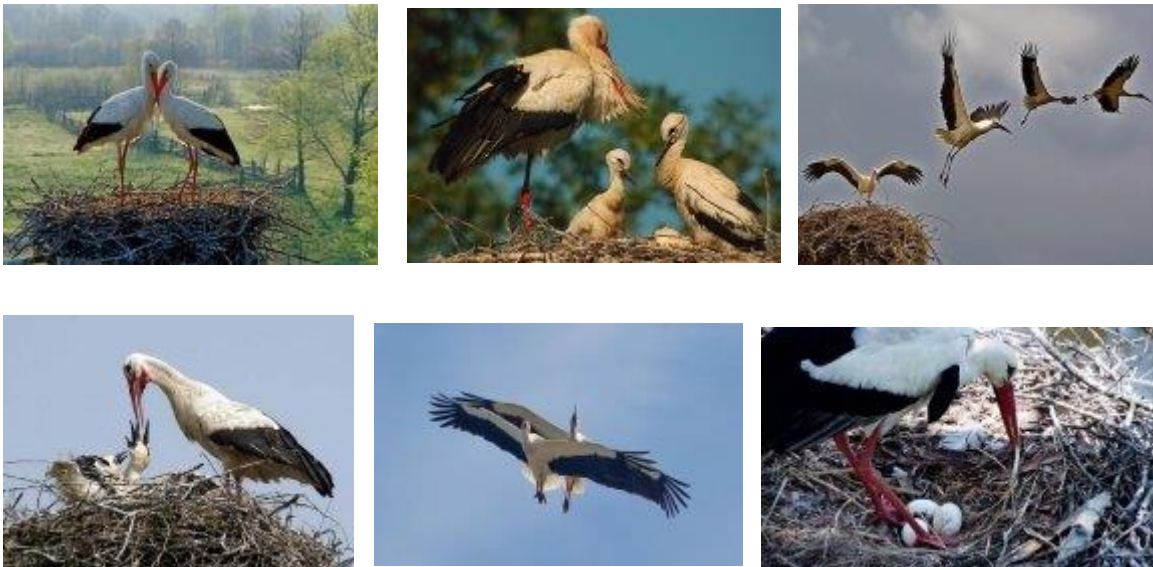
Під час використання такого методу доцільно використовувати вправу «Віднови картину». Наприклад, дітям можна показати картину-ілюстрацію або картину природи, де частина зображення закрита листком паперу.

Далі пропонуємо дітям уважно розглянути частину картини і відповісти на запитання: *«Що б ви зобразили тут, якби були художником цієї картини?»*.

За допомогою таких практичних вправ забезпечуємо формування лексичних умінь молодших школярів на уроках мови.

На уроках мови та літературного читання у початковій школі, діяльнісний підхід реалізується через систематичне використання тематично споріднених текстів. Учитель підбирає набір текстів, де вивчені мовні явища є типовими та несуть основне смислове навантаження. Ці тексти доповнюються дидактичними іграми, картинами чи малюнками, що стимулює активну мовленнєву діяльність учнів та спрямовує їх на вирішення завдань.

Вправа 1. Гра «Склади оповідання». Перед дітьми розкладають серію послідовних картинок у неправильному порядку. Гравцям пропонується встановити правильну послідовність картинок і скласти за ними оповідання.

Вправа 2. Розгадайте ребуси – дізнаєтеся прізвища найвідоміших гетьманів України.

1.

,

'''

''''

(Мазена)

2.

,,ЦЬ

, Й

(Хмельницький)

Вправа 3. Знайдіть у таблиці назви рослин, що входять у український віночок

Я	К	Л	Ю	Б	И	С	Т	О	К	Т	О	З	И	М	І
Б	М	А	Л	Ь	В	А	К	И	В	А	М	А	К	Т	Р
У	В	Ю	Б	Б	Е	З	С	М	Е	Р	Т	Н	И	К	Ь
Р	О	М	А	Ш	К	А	І	Т	Д	Е	Р	Е	В	І	Й
З	В	Я	Б	Л	У	Н	Я	Н	Т	Р	О	Я	Н	Д	А
М	А	С	В	О	Л	О	Ш	К	И	Ю	Л	Д	Ж	Г	И

Вправа 4. Додайте словечко – закінчить прислів'я: *Де козак, там і ...* (слава) *Степ та воля – козацька....* (доля), *Любимо свободу. Ми з якого ...* (роду).

Діяльнісний підхід у навчанні дозволяє поєднувати традиційні методи, такі як евристична бесіда, робота з підручником, письмові вправи, робота на дошці та використання наочності, із сучасними інтерактивними технологіями.

Розглянемо фрагмент проведення уроку української мови для 4 класу за темою «Іменники з абстрактним значенням».

На етапі мотивації навчальної діяльності, який поєднується з актуалізацією попередніх знань, доцільно використати метод «Мозковий штурм» (3-4 хвилини).

Учням пропонують десять запитань (можна організувати роботу в групах або збільшити кількість запитань), наприклад:

1. *Що таке іменник?*
2. *Як іменники поділяються за значенням?*
3. *На які питання відповідають іменники з конкретним значенням?*
4. *Яке питання ставлять до іменників, що означають істот?*
5. *Яке питання ставлять до іменників, що означають неістоти?*
6. *Як правильно писати іменники з власним значенням?*
7. *За якими ознаками змінюються іменники?*
8. *Які є роди іменників?*
9. *Складіть сполучення іменника «книжка» з числівником.*
10. *Складіть сполучення іменника «патріотизм» із числівником.*

Для оголошення теми уроку можна використовувати метод «Мозаїка», що додає інтерактивності та зацікавлює учнів.

Для повідомлення теми уроку цікавим є метод «Мозаїка» (4 хв) (Додаток Д).

Групова робота. Трьом групам учнів (по чотири особи) пропонується завдання: із перших літер назв квітів, зображених на окремих смужках паперу разом із малюнками, скласти фразу, яка визначає тему уроку. Кожна група працює зі своїм словом. Це завдання викликає інтерес, сприяє розвитку пізнавальних здібностей, навичок колективної роботи, збагачує знання про українські квіти, розширює словниковий запас, стимулює творче мислення та уяву.

На етапі «Сприйняття й усвідомлення знань» (центральна частина уроку) новий матеріал подається через поєднання традиційної евристичної бесіди з інтерактивними методами (20 хвилин).

Для активізації пізнавальної діяльності використано прийом «Питання до змісту». У цій модифікованій формі евристичної бесіди вчитель просить

учнів уважно слухати його розповідь і після кожного нового фрагмента ставити запитання.

У результаті розповіді формується покроковий алгоритм відповіді на загальне запитання: «Як розпізнати іменники з абстрактним значенням?».

Наприклад:

Крок 1: Визначте, на які запитання відповідають іменники з абстрактним значенням.

Крок 2: З'ясуйте, що саме позначають ці іменники.

Крок 3: Встановіть, чи можливо поєднати слова, як-от: сум, радість, любов, натхнення, читання, з кількісними числівниками.

Етап формування практичних умінь та навичок:

Учні створюють розповідь на тему «Наша мрія» за запропонованими ключовими фразами, працюючи колективно. Такий підхід сприяє розвитку уяви, зв'язного мовлення, творчого мислення та формує відповідальність за спільну роботу.

Для систематизації та узагальнення матеріалу доцільно використати метод «Венові діаграми», який дозволяє зіставляти і порівнювати характеристики, знаходити спільні й відмінні риси методу «Кола Вена» (6 хв) (рис. 3.1) [11].

Рис. 3.1 – Систематизація вивченого за допомогою методу «Кола Вена»

Виконуючи це завдання, учні актуалізують знання про іменники з конкретним значенням, які вони здобули у 3 класі. Використання такого методу на уроках української мови сприяє систематизації знань учнів, розвиває аналітичне мислення, формує вміння працювати в команді.

На рефлексивному етапі уроку, підсумовуючи результат діяльності, пропонуємо учням метод «Прес» (6 хв), наприклад:

1-а пара – «Я вважаю, що ...»

2-а пара – «...тому, що лексично...»

3-я пара – «...наприклад,...»

4-а пара – «..... тому, що граматично....»

5-а пара – «...наприклад ...»

6-пара – «Отже ..... Результат: Я вважаю, що зрозумів, які іменники мають абстрактне значення, тому що вони називають поняття, які не сприймаються органами чуття (не мають чітких меж, ми їх не можемо бачити, взяти у руки, відчутти на запах, а граматично – не поєднуються з кількісними числівниками). Приклад речення: *«Креативність відкриває шлях до новаторських рішень і розвиває потенціал людей».*

Отже, іменники з абстрактним значенням сприймаються через розум і уяву, і зазвичай не поєднуються з кількісними числівниками.

Запропонована система завдань, у поєднанні з традиційними методами, дає можливість залучити кожного учня до процесу засвоєння навчального матеріалу. Це також сприяє розвитку навичок зв'язного мовлення, зокрема вмінню ставити питання та відповідати на них, творчому мисленню та вмінням працювати в команді.

Вправи і завдання можуть використовуватись як з метою формування предметних компетентностей (здатності застосовувати певні мовні знання й правописні та мовленнєві вміння в нестандартних ситуаціях) так і для перевірки їх сформованості.

Продемонструємо зразки таких завдань.

Завдання 1.

А) Прочитай оголошення на дошці.

УВАГА!

22 листопада о 10 годині відбудуться змагання з плавання серед учнів 2 класу. Змагання відбудуться у шкільному басейні. Переможців очікує приз.

Тренер з плавання.

Б) Знайди в ньому інформацію для відповіді на запропоновані питання.

– *Що саме зазначено в оголошенні?*

Коли планується проведення змагань?

Де саме відбудуться змагання?

– *На що можуть розраховувати переможці?*

– *Хто анонсував оголошення?*

Завдання практичного спрямування є важливими для розвитку вмінь знаходити інформацію в текстах різних форматів. Вони допомагають учням формувати необхідні компетентності. Ось приклади таких завдань:

Завдання 2. Уяви, що ти потрапив (потрапила) в луна-парк. Ознайомся з назвами атракціонів та їхніми цінами. Обери ті атракціони, на яких ти зможеш покататися, якщо в тебе є 100 гривень.

ЛУНА-ПАРК	
Атракціони	Ціна
Американські гірки	80 грн
Оглядове колесо	60 грн
Батут	60 грн
Карусель	50 грн
Лабіринт	50 грн
Кімната сміху	40 грн

Завдання 3. Уяви, що тобі запропонували квиток у театр. Розглянь його.

Уяви, що тобі запропонували квиток у театр. Розглянь його уважно та зверни увагу на такі деталі: дату, час вистави, місце в залі, номер місця та ціну квитка. На основі цієї інформації відповідай на запитання чи вибирай відповідні варіанти для подальших дій.

Знайди на ньому відповіді на запитання:

1. Який театр проводить виставу?
2. Назва вистави?
3. Коли відбудеться вистава?
4. Який номер міста у залі вказано у квитку?
5. Яка вартість квитка?

Використання компетентнісно орієнтованих завдань заохочує учнів до уважного та обдуманого читання текстів, їх аналізу та інтерпретації. Таким чином, молодші школярі вчать знаходити потрібну інформацію в текстах і використовувати її для досягнення практичних і важливих цілей. Ці навички є складовими діяльнісного підходу, який має бути сформований під час уроків української мови та літератури.

Важливо зазначити, що не можна побудувати весь навчальний процес виключно на інтерактивних методах. Це лише один із численних прийомів, і результат буде досягнутий лише за умови їх поєднання з іншими методами. Навчання повинно залишатися серйозною розумовою діяльністю, спрямованою на здобуття знань та життєвого досвіду, а не перетворюватися на розважальну гру.

Отже, систематичне та обґрунтоване застосування діяльнісного підходу в початковій школі сприяє досягненню трьох основних цілей навчання: навчальної, розвивальної та виховної. Впровадження інтерактивних технологій у навчальний процес дозволяє учням не лише отримувати нові знання, але й розвивати і збагачувати їхнє мовлення, творче мислення, уяву та інші аспекти особистості.

3.3 Методичне забезпечення формування ключових компетентностей молодших школярів з використанням діяльнісного підходу

Нова навчальна програма НУШ має лінію «Підприємливість та фінансова грамотність», яке спрямоване допомогти учням зрозуміти практичні аспекти фінансових аспектів (заощадження, раціональне поводження тощо) та вміння адаптуватися до умов сучасності. Передбачається, що учні навчатимуться відповідально ставитись до фінансів, бути раціональними споживачами, генерувати нові ідеї та ініціативи, втілювати їх у життя.

Для стимулювання активності учнів та збереження їх інтересу до економічного матеріалу, використовуються різноманітні методи навчання, які передбачають активну участь учнів і отримання практичних знань.

Серед таких методів можна виокремити ділові та рольові ігри (наприклад, «Святковий стіл», «Різдвяна подорож», «Будівництво майданчику» та ін.), використання комп'ютерних та настільних ігор (наприклад, «Монополія», «Продай, якщо зможеш», «Непродовольчі товари», «Маленький магазин» та ін.), проведення дискусій на актуальні економічні теми та уроки-конкурси (наприклад, «Аукціон цін», «Відвідуємо супермаркет», «Господиня-економка» та ін.), а також уроки-презентації з використанням комп'ютерних технологій тощо. Це все дасть можливість учневі відчувати на практиці, як працює економіка.

Наведено кілька прикладів таких ігор і симуляцій:

– *«Магазинчик»*: Учні грають ролі власників магазинів та покупців. Вони отримують фіктивні гроші, обирають товари, розраховуються та ведуть облік витрат та прибутку. Гра навчає дітей раціонально використовувати гроші та розуміти базові економічні поняття.

– *«Фермер на день»*: Учні отримують можливість вирощувати та продавати віртуальні сільськогосподарські культури. Вони вивчають

аспекти управління ресурсами, виробництва та реалізації продукції, а також зіткнуться з елементами ризику.

– «Міні-підприємство»: Учні формують команди та отримують завдання створити власний бізнес – від розробки ідеї до продажу товарів чи послуг. Гра розвиває навички планування, управління ресурсами та співпраці.

Ці ігри та симуляції допомагають молодшим школярам усвідомлювати базові принципи економіки, розвивають навички фінансового управління та вчать ефективно використовувати ресурси.

Також важливою частиною розвитку економічної соціалізації є залучення до практичних завдань. Учні можуть брати участь у розрахунках бюджету родини, створювати міні-підприємства в межах шкільного оточення чи брати участь у благодійних проєктах.

Наприклад, вивчаючи тему «Бюджет родини», метою якої є поглиблення знань про дохід сім'ї як джерела збільшення її багатства, обов'язкові платежі, планування бюджету, раціонального розрахування витрат і доходів, за допомогою ігрових дій планується виховувати досвідченого споживача та економного господаря.

Для цього пропонуємо командні завдання:

а) На етапі «Творче перенесення знань і способів дій у нові ситуації» – командна робота «Плануємо бюджет сніданків» (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 – Схема побудови бюджету до завдання «Плануємо бюджет сніданків»

	Сніданок, грн.	Обід, грн.	Вечеря, грн.
Вдома	30	50	45
У шкільній їдальні	-	35	-
У кафе	60	90	120
У ресторані	100	150	180
У знайомих в гостях	-	-	0

Кожній групі необхідно порахувати витрати родини на харчування (двоє дорослих і дитина) на місяць, враховуючи при цьому вихідні та святкові дні. При цьому необхідно враховувати будні та вихідні дні. Перемогу отримує команда, якій вдасться витратити найменшу суму грошей, але варто пам'ятати, що у вихідні не працює школа, і пообідати там не вдасться, а ходити вечеряти до знайомих щодня заборонено.

а) У ході етапу «Аналіз основних фактів, подій, явищ», доречно залучити учнів до практичної участі у розподіленні бюджету сім'ї. Дітям було запропоновано таку ситуацію: *«Мамо, тату! Весь клас їде на екскурсію до Львова, я теж хотіла б», – сказала дівчинка в день отримання батьками заробітної плати. «Добре, – сказала мама. – Ми з татом якраз розраховуємо наші витрати на майбутній місяць. Твою екскурсію ми не запланували. Однак було б зовсім непогано, якби ти поїхала. Можливо, ти знайдеш, на чому ми можемо заощадити. Ось подивися список наших витрат на наступний місяць».* І мама простягла дитині записник, у якому було записано майбутні витрати.

Завдання учнів поставити знак оклику поруч з тими витратами, які не є необхідними, і від них можна відмовитись задля поїздки до нового міста (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 – Список витрат до теми «Бюджет родини»

	Список витрат	
1	Квартирна плата (електрика, вода, газ)	
2	Теплі боти для брата	
3	Відвідування ігрової кімнати	
4	Оплата телефону	
5	Витрати транспорту	
6	Харчування	

Важливо підкреслити, що активність учня в процесі навчання тісно пов'язана з його інтересом до предмету. Як стверджує О. Шпак, «тільки у

цьому випадку школяр бере активну участь в обговоренні поставлених учителем питань, уважний до досліджуваного матеріалу, виконання завдань, формулювання висновків і правил» [62, с. 16].

Поєднання навчально-ігрової та реальної діяльності особливо ефективно для засвоєння школярами складних економічних знань. В іграх «Обмін», «Найраціональніша родина», «Фабрика», «Як працюють гроші в банку» уточнюються та закріплюються стійкі уявлення про економічні явища, терміни, набувають нових знань, умінь та навичок.

У процесі гри:

- освоюються правила поведінки та ролі в групі;
- розглядаються можливості групи та кожного її члена;
- набуваються навички спільної колективної діяльності.

Створення довірчої атмосфери в класі, ситуації успіху, залучення доступного на побутовому рівні для кожного учня досвіду та вражень, дозволяє досягти розкриття індивідуальності та розвитку здібностей учнів.

Граючи, учні вивчають значення праці та імітують трудові процеси дорослих. Кожен учень вирішує завдання відповідно до своєї ролі, знаючи, що його дії відбиваються на загальних результатах.

Таке навчання допомагає формувати навички співробітництва, уміння робити вибір, виховувати самоорганізацію, самооцінку, дисциплінованість, відповідальність за правильність виконання роботи.

Наведемо приклади ігрових вправ:

А) Гра «Чарівний гаманець»

Мета: Сприяти розумінню того, що можна купити за гроші, а що – ні; вчити дітей висловлювати свою думку, розвивати мислення та увагу.

Матеріали: Картинки зі зображенням різних предметів чи явищ (наприклад, книга, сім'я, іграшка, їжа, сонечко тощо).

Хід гри:

- 1) Вчитель показує дітям картинки із зображенням предметів чи явищ.

3) Діти обговорюють, чи можна купити кожен із предметів за гроші чи ні, аргументуючи свій вибір.

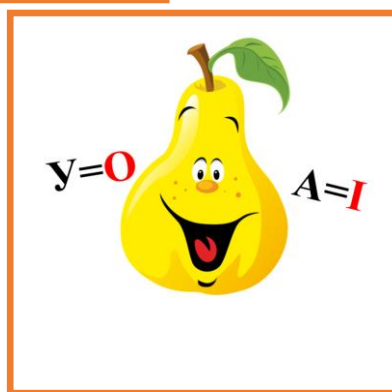
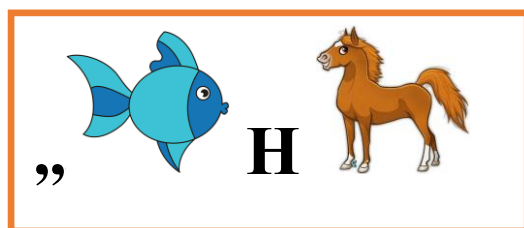
4) Кожен учень обирає один предмет і говорить, чому він вирішив, що це можна чи не можна купити за гроші.

5) Обговорення може розширюватися, включаючи питання про цінність та доступність різних предметів.

Приклад картинок для обговорення:

Б) Вправа «Ребус».

В) Гра «Економічне лото».

Мета гри: Розвивати розуміння, розширити знання про товари та послуги, а також вчити дітей розпізнавати економічні поняття.

Матеріали:

– Лото-картки із зображенням різних товарів та послуг (наприклад, хліб, молоко, книга, футбольний м'яч, магазин, банк і т.д.).

– Кульки або жетони для закриття чисел на лото-картках.

Хід гри:

1) Роздати кожному учаснику лото-картку з економічними зображеннями.

2) Запустити жеребкування для визначення порядку гри.

3) Ведучий витягує картки зі словами або описами економічних термінів і читає їх.

4) Гравці, у яких є відповідні товари чи послуги на своїх лото-картках, закривають їх.

5) Гравець, який перший закриє всі товари чи послуги на своїй лото-картці, оголошує «лото» та стає переможцем раунду.

Г) Гра «Економічний тренінг».

Мета: уточнення та розширення знань дітей про економічні терміни (*бартер, конкуренція, кредит, прибуток* тощо). Сприяти розумінню цих термінів та навичок їх використання, розвитку творчості, ініціативи, інтелекту.

Хід гри:

1) Організація гри:

– Діти сідають з обидві сторони залу.

– Учасники розподіляються на менеджерів (ліва сторона) та комерсантів (права сторона), кожен має свою емблему.

2) Правила гри: Педагог оголошує, що відбудеться загальне засідання бізнесменів, і проведе перевірку знань менеджерів і комерсантів. Учасникам задаються питання з економічних термінів, і за правильні відповіді вони отримують фішки. Переможець отримує приз.

Заняття супроводжується цікавими мультимедійними презентаціями, наочним матеріалом та сюрпризами-заохоченнями.

Приклади питань:

– *Якщо ви продаєте лимонад, а поруч інший хлопчик також продає лимонад, це приклад чого? (Конкуренція)*

– Як називається, коли ви берете у друга певну кількість цукерок і обіцяєте повернути йому більше цукерок завтра? (Кредит)

– Що означає слово «прибуток»? Якщо ви купили пачку цукерок за 5 гривень і продали їх за 8 гривень, скільки прибутку ви отримаєте?

– Що означає слово «бізнес»? Назвіть декілька прикладів бізнесу, які можуть бути для дітей.

– Які товари можна придбати у магазині? Якщо ви вирішили відкрити магазинчик і продавати свої іграшки, що ви будете робити для привертання покупців?

Ці питання спрямовані на розвиток розуміння основних економічних понять у доступний і цікавий спосіб для молодших школярів.

Чудовим інструментом для вивчення економіки та фінансів для молодших школярів також можуть бути казки. Вони можуть простими словами пояснювати ключові поняття, такі як гроші, бюджет, заощадження та інші фінансові та економічні аспекти. За допомогою казок може відбуватися динамічна та різноманітна форми навчання.

У Додатках Е-Ж наведено казки економічного змісту «Бережи електроенергію» та «Бережи Воду» [18].

На заняттях можна використовувати групову систему оцінювання, яка не тільки фіксує якість роботи та досягнення учнів, але й сприяє їхньому кращому розумінню економічних відносин у сучасному суспільстві.

Додатково, в молодших класах може бути впроваджена власна грошова система з використанням іграшкової валюти, наприклад, «1 Економік», «2 Економіки», «5 Економік», «10 Економік» тощо. Учні можуть створювати невеликі паперові купюри самостійно. За кожну правильну відповідь чи успішне виконання завдання діти отримують ці іграшкові гроші, які зберігають у власному гаманці та рахунку у банку. На наш погляд, ця грошова система дозволяє учням отримувати цікаві завдання та розвивати розуміння професій у фінансовій сфері через гру та співпрацю

Наведемо приклад:

Економічна гра «Фабрика».

Мета гри. Показати суспільну значущість праці, її результати. Відтворити етапи виробництва та розподілу ресурсів, надихаючи учнів на розуміння базових економічних концепцій.

Обладнання. Пакети з умовами та завданнями до гри, бейджі для адміністративних працівників, відомості для нарахування та видачі заробітної плати, листи касової книги, заготівлі (напівфабрикати) сніжинок для вирізування, ножиці, гроші.

Ця гра не лише розвиває економічне мислення, але також навчає учнів співпраці, плануванню та прийняттю управлінських рішень.

Хід гри наведено у Додатку 3.

Отже, з наведеного можна зробити висновок, що розвиток навичок економічної соціалізації у учнів молодшого шкільного віку є ключовим завданням сучасної освіти. Це допомагає дітям краще розуміти та ефективно використовувати гроші, планувати свої фінанси, а також розвивати цінності праці та підприємливості. Однак цей процес є складним і важливим, тому він потребує системного та комплексного підходу.

Висновки до розділу 3

Підсумовуючи третій розділ, можна зазначити, що діяльнісний підхід є основним елементом реалізації ідей Нової української школи. Він орієнтований на розвиток ключових компетентностей та наскрізних умінь учнів, з акцентом на практичне застосування теоретичних знань, здатність до самоосвіти, командної роботи та успішної інтеграції в суспільство в майбутньому.

У початковій школі реалізація цього підходу здійснюється через методи, які стимулюють учнів до самостійного пошуку ідей, що задовольняє їхні пізнавальні потреби, підвищує мотивацію до навчання і сприяє розвитку

інтелектуальних та творчих здібностей. Це позитивно впливає на якість освітнього процесу.

Завдяки діяльнісному підходу, де учні самостійно знаходять рішення завдань, формується не лише глибоке розуміння матеріалу, а й важливі практичні навички. Проблемні вправи, пізнавальні питання, пов'язані з реальними життєвими ситуаціями, а також проекти сприяють розвитку критичного мислення, вміння ставити питання і знаходити на них відповіді.

Діяльнісний підхід у початковій школі поєднує пошукові, проектні та дослідницькі методики, які спрямовані на організацію власної навчальної діяльності учнів. Цей підхід не тільки допомагає засвоїти знання, уміння та навички, але й розвиває узагальнені способи навчальних дій.

Основне завдання вчителя НУШ – організувати навчання таким чином, щоб знання, які учні здобувають на уроці, стали результатом їх власних пошуків, при цьому спрямовуючи їх діяльність і розвиваючи пізнавальну активність та інтерес до навчання.

ВИСНОВКИ

Отже, підсумовуючи дослідження, можна зазначити, що сучасні умови вимагають вирішення нових і складних життєвих завдань, що потребують компетентного підходу в багатоваріантному світі. Важливо вміти оцінювати події за їх значущістю, безпекою та корисністю, що підвищує важливість діяльнісного підходу для соціалізації школярів, розвитку економічної грамотності та підприємницьких навичок. Це, в свою чергу, сприяє формуванню всебічно розвиненої особистості.

Тому початкова школа має ґрунтуватися на принципах діяльнісного підходу, який орієнтований не лише на розвиток здібностей учнів, але й на формування навичок самостійного здобуття інформації, аналізу проблем та пошуку шляхів їх раціонального вирішення, критичного мислення і застосування знань для розв'язання нових завдань.

Головною метою реалізації діяльнісного методу навчання є не тільки збільшення обсягу знань учнів, а й розвиток їх здатності до самостійного пізнання, здобуття необхідної інформації та вміння використовувати ці знання в різних життєвих ситуаціях, зокрема в професійній діяльності.

У ході дослідження було з'ясовано, що діяльнісний підхід поєднує досягнення психології, педагогіки та методики викладання, спрямований на розвиток особистості учня та стимулювання його самовдосконалення через засвоєння універсальних навчальних дій, зокрема уміння вчитися.

У роботі розглянуто поняття та сутність діяльнісного підходу, основні принципи і особливості цього підходу як основи для формування ключових компетентностей учнів початкових класів. Було визначено, що діяльнісний підхід сприяє розвитку таких важливих умінь, як здатність висловлювати власні думки, критичне та системне мислення, творчість, ініціативність, а також уміння управляти емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення та розв'язувати проблеми.

Цей підхід у навчанні молодших школярів сприяє розвитку ключових компетентностей, серед яких – вільне володіння державною мовою, математичні навички, знання в галузі природничих наук, техніки і технологій, а також інноваційність, екологічна, інформаційно-комунікаційна, культурна компетентність і підприємливість.

Правильне і систематичне застосування діяльнісного методу та відповідних педагогічних прийомів у початковій школі не тільки стимулює розвиток навчальної діяльності учнів, а й підвищує якість їхніх знань.

Особливістю цієї технології є те, що вона дозволяє учням проектувати свою майбутню діяльність, стаючи активними учасниками освітнього процесу.

Сучасні умови вимагають розв'язання життєвих завдань, які відзначаються високою новизною та складністю, що підкреслює важливість здатності діяти компетентно в багатоваріантному світі. Це вимагає вміння кваліфікувати події повсякденного життя за їхньою значущістю, безпекою та корисністю.

Ключові компетентності мають діяльнісну природу, оскільки вони формуються через інтеграцію знань, умінь і досвіду. Вони сприяють здатності особистості ефективно вирішувати різноманітні проблеми в контексті особистісного і суспільного розвитку. Компетентності не є сталими; вони змінюються з часом під впливом як індивідуальних, так і зовнішніх факторів, що вимагає постійного вдосконалення та адаптації до нових умов і викликів.

У дослідженні було визначено, що система освіти повинна бути орієнтована на розвиток ключових компетентностей учнів, оскільки це дозволяє не лише здобувати знання, але й формувати здатність до самостійного розв'язання проблем, критичного мислення, адаптації до соціальних змін та досягнення особистого успіху.

Встановлено, що діяльнісний підхід є методологічною основою нових стандартів, що забезпечує готовність учнів до саморозвитку та активної

пізнавальної діяльності. Тому запропоновані різноманітні форми та методи: проектна діяльність, інтерактивно-ігрове навчання, вирішення проблемних завдань тощо. Окрему увагу приділено поєднанню навчально-ігрової та реальної діяльності, що є ефективним для засвоєння складних економічних знань. В рамках запропонованих ігрових вправ учні закріплюють уявлення про економічні явища, знайомляться з термінами, набувають умінь та розвивають підприємницькі навички.

Отже, сьогодення змушує розв'язувати життєві завдання високої новизни і складності, актуалізує необхідність поводитися компетентно в багатоваріантному світі, кваліфікувати щоденні події в житті за ступенем їх значущості, безпеки, корисності.

Дослідження підтверджують, що діяльнісний підхід є ефективним для формування ключових компетентностей учнів, таких як творчість і критичне мислення. Завдяки цьому підходу вчителі сучасної школи отримують можливість знаходити нові рішення, досягати високих результатів у навчанні та допомагати учням розвивати навички, необхідні для адаптації в умовах змінюваного світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Берека В.Є., Галас А.В. Професійна компетентність вчителя початкових класів: навчально-методичний посібник для вчителів. Харків: Вид-во «Ранок», 2018. 496 с.
2. Беспалько О.С. Формування ключових компетентностей учнів початкових класів в умовах Нової української школи (НУШ). *На Урок*. 2023. URL: <https://naurok.com.ua/stattya-formuvannya-klyuchovih-kompetentnostey-uchniv-pochatkovih-klasiv-v-umovah-novo-ukra-nsko-shkoli-nush-377428.html>
3. Білова Ю.А. Аналіз наукових підходів до класифікації ключових компетентностей. *Освітологічний дискурс*, 2014, № 4 (8). С. 10-21. URL: <file:///C:/Users/1/Downloads/Admin,+%D0%91%D1%96%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0+%D0%B7%D1%80.pdf>
4. Білик В. Проектна діяльність – основа розвитку творчих здібностей молодших школярів. *Початкова школа*. 2013. №5. С. 6-8.
5. Бовсунівська Г., Трохименко Т. Діяльнісний підхід як основа організації освітнього процесу в початковій школі. *Житомирщина педагогічна* № 2 (26) 2022. URL: <https://imso.zippo.net.ua/wp-content/uploads/2022/07/7.-Бовсунівська-Г.Г.-Трохименко-Т.О-56..pdf>
6. Большакова І., Пристінська М. Інтегроване навчання: тематичний та діяльнісний підходи. *НУШ*, 2017. URL: <http://nus.org.ua/wpcontent/uploads/2017/08/Integrovane-navchannja-modul.pdf>
7. Ватуляк О.З. Використання інтерактивних технологій на уроках у початковій школі. *Бібрський ОЗЗСО І – III ст. ім. Уляни Кравченко* 2020. 58с.
8. Вербицький В.В. Формування ключових компетентностей учнів — основне завдання навчального закладу. *Формування базових компетентностей у вихованців позашкільних навчальних закладів. Теоретичні основи компетентно орієнтованої освіти*. С. 32-37. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/2372/1/Verbytsky.pdf>

9. Воронцова Т.В., Пономаренко В.С. Ключові компетентності та ключові життєві навички в контексті викликів сучасного світу. *Матеріали II Міжнародного симпозиуму освіта і здоров'я підростаючого покоління 24–26 квітня 2018 р.* С. 13–18.
10. Гільберг Т.Г. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: технологічна освіта у початковій школі» : для пед. Працівників. Київ : Генеза, 2021. 160 с.
11. Гостюк М.М. Метод критичного мислення "Кола Вена (Діаграма Вена)". *Всеосвіта.ua Бібліотека методичних матеріалів*. 2021. URL: <https://vseosvita.ua/library/metod-kriticnogo-mislenna-kola-vena-diagrama-vena-433658.html>
12. Державний стандарт початкової освіти / Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 року № 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>
13. Дмитренко О. більше, ніж гра: діяльнісний підхід у Новій українській школі. *Освіта.ua*. URL: <https://osvita.ua/school/method/85081/> (дата звернення: 29.11.2024).
14. Доценко С. О. Реалізація системно-діяльнісного підходу на уроках математики. *Педагогіка та психологія*. Харків, 2016. Вип. 55. С. 52-63.
15. Зубцова Ю.Є. Особливості реалізації діяльнісного підходу в початковій школі. *Інноваційна педагогіка*. Випуск 50. Том 1. 2022. С. 14-17. http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2022/50/part_1/2.pdf
16. Інтегративний підхід: актуальність, сутність, особливості впровадження в умовах початкової школи : навчально-методичний посібник / уклад.: Н. Б. Ларіонова, Н. М. Стрельцова. Харків : «Друкарня Мадрид», 2018. 76 с.
17. Ключові компетенції сучасного школяра. *Дистанційна школа «Оптіма»*. URL: <https://optima.school/info/porady-batkam/klucovi-kompetencii-sucasnogo-skolara>

18. Коренєва О.С. Літературна скарбничка «Економічні казки для дошкільнят». *На Урок*. 2019. URL: <https://naurok.com.ua/literaturna-skarbnichka-ekonomichni-mkazki-dlya-doshkilnyat-118705.html>
19. Копосов П. Г. Нова українська школа: дидактичні особливості організації навчально-ігрової діяльності учнів 1–2 класів : навч.-метод. посіб. Харків : Вид-во «Фабула», 2021. 160 с.
20. Мініна К. Гуманізація як основна складова сучасної педагогічної діяльності. *Наука. Освіта. Молодь*. 2016. С. 40-42. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/stud_konferenzia/2016_2/14.pdf
21. Молнар Т. Діяльнісний підхід до організації навчального процесу в початковій школі. *Молодь і ринок*. 2016. № 1 (132). С. 76–79.
22. Москаль О. В. Діяльнісний підхід як основа організації освітнього процесу в початковій школі : навч.-метод. посібн., 2019. 20 с.
23. Ніконенко Т., Шатило О. Реалізація діяльнісного підходу на уроках математики в першому класі в рамках науково-педагогічного проєкту «Інтелект України». Підготовка майбутніх педагогів у контексті впровадження Концепції Нової української школи. Мелітополь: Видавн. буд. Мелітоп. міської друкарні, 2021. С. 34-37.
24. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/07/konczepczyia.pdf> (дата звернення: 02.09.2024).
25. Нова українська школа : poradnik dla vchytelja / za zag. red. H. M. Bibik. Київ : Літера ЛТД, 2018. 160 с
26. Нова українська школа: основи Стандарту освіти. Львів, 2016. 64 с.
27. Овчарук О.В. Компетентнісний підхід в освіті: Загальноєвропейські підходи. *Інформаційні технології і засоби навчання*. – 2009. №5 (13). Режим доступу: <http://www.ime.edu-ua.net/em.htm>
28. Орос В.М., Петечук В.М., Петечук Ю.В. Розвиток творчих здібностей особистості засобами розвивального навчання у системі математичної освіти.

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота, 2021. Вип. 1 (48). С.305-310.

29. Організаційні форми навчання у початковій школі : посібник / О. Я. Савченко, Н. М. Бібік, В. О. Мартиненко, А. Д. Цимбалару та ін. Київ : Педагогічна думка, 2017. 423 с.

30. Паркер Р., Томсен Б. Діяльнісний підхід у школі. Біллунд : LEGO Fonder, 2019. 75 с.

31. Пентилюк М. Наукові засади комунікативної спрямованості у навчанні рідної мови. *Українська мова і література в школі*. 2019. С. 8–10.

32. Пентилюк М., Горошкіна О., Нікітіна А. Концептуальні засади комунікативної методики навчання української мови. *Українська мова та література в школі*. 2019. С. 15–20.

33. Полонська Т.К. Ігрова діяльність як засіб формування ключових компетентностей здобувачів початкової освіти на уроках іноземної мови. *Проблеми сучасного підручника*. 2018. Вип. 21/ С. 334-346. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psp_2018_21_31

34. Полонська Т. К. Ігри як засіб компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів початкової школи. *Український педагогічний журнал*. 2017. № 3. С. 109–115.

35. Полонська Т. К. Сутність ігрових технологій у навчанні іноземних мов учнів початкової школи на компетентнісних засадах. *Проблеми сучасного підручника: зб. наук. праць / [ред. кол.; голов. ред. О. М. Топузов]*. Київ: Пед. думка, 2018. Вип. 20. С. 317–326.

36. Пометун О.І. Діяльнісний підхід. *Енциклопедія освіти*. 2021. С. 250 - 251.

37. Пометун О.І. Теорія та практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / під заг. ред. О.В. Овчарук*. Київ: «К.І.С.», 2004. 112 с.

38. Пометун О. І. Формування громадянської компетентності: погляд з позиції сучасної педагогічної науки. *Вісник програм шкільних обмінів*. 2005. № 23. С. 18–24.
39. Пономарьова К.І. Формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі навчання української мови: методичний посібник. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2020. 88 с.
40. Приходько В.М. Моніторинг якості освітньої діяльності загальноосвітнього навчального закладу: педагогічні основи й управлінський аспект: монографія. Запоріжжя, 2014. 460 с.
41. Проектний підхід у школі життєвої компетентності. *Освіта.ua*. URL: <https://osvita.ua/school/method/technol/1412/>
42. Пустовіт Г. Концептуальні засади модернізації змісту сучасної позашкільної освіти і виховання учнів. *Рідна школа*. 2010. № 10. С. 19-23. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsh_2010_10_5
43. Пушкарьова Т.О., Топузов О.М. Інтегративнодіяльнісна педагогіка : монографія. Київ : Педагогічна думка, 2019. 304 с.
44. Ранкова зустріч: що це і навіщо. *Нова українська школа*. 2017. URL: <https://nus.org.ua/articles/rankova-zustrich-shho-tse-i-navishho/>
45. Реформування і модернізація освітніх систем країн світу XXI століття: монографія. За наук. ред. О.І. Шапран. Переяслав-Хмельницький: Домбровська Я.М., 2018. 344 с.
46. Рома О. Гра по-новому, навчання по-іншому : метод, посіб. / Упорядник О. Рома. The LEGO Foundation, 2018. 44 с.
47. Романюк С. Комунікативно-діяльнісний підхід до навчання української мови у початковій школі. Міжнародна науково-практична конференція «Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка», Суми, 3 грудня 2014р.: у 4 ч. Суми, 2014. Ч.2. С. 115-118.
48. Савицька В.В. Путівник реалізації компетентнісного підходу на сучасному уроці (нормативно-інформаційне забезпечення): методичний посібник. Радивилів, 2019. URL: <https://naurok.com.ua/putivnik-realizaci->

kompetentnisnogo-pidhodu-na-suchasnomu-uroci-normativno-informaciyne-zabezpechennya-148545.html

49. Самойлов С., Ціперко Т. Діяльнісний підхід в організації освітнього процесу на уроках інтегрованих курсів природничої освітньої галузі. С. 172-190. URL: file:///C:/Users/1/Downloads/mv_58-172-190-1.pdf
50. Сидоренко В. В. Концептуальні засади Нової української школи: ключові компетентності, ціннісні орієнтири, освітні результати. *Методист*. 2018. № 5. травень. С. 4-21.
51. Солодкіна Т.М. Технологія діяльнісного методу навчання і його реалізація на уроках в початкових класах. *Діяльнісний пвїдхїд в освїтї*. 2017. http://plotnikovans.blogspot.com/2017/04/blog-post_17.html
52. Стахів М., Ковальська О. Засоби формування ключових компетентностей в учнів початкової школи. *Педагогічні науки*. № 9 (73) (2019). URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-9-73-22>
53. Стратегія реформування освіти в Україні: Рекомендації з освітньої політики. Київ: К.І.С., 2003. 296 с.
54. Технологія особистісно орієнтованого навчання. Методична робота. *Блог Іванишин І.М.* <https://ivanushunoroku.webnode.com.ua/navchaln%D1%96-tekhnolog%D1%96i/osobist%D1%96sno-zor%D1%96entovane-navchannya/>
55. Типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти / Рекомендовано МОН України для використання в початкових класах закладів загальної середньої освіти від 20.08.2018 р. № 1/9. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalniprogrami/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>
56. Формування у вихованців позашкільних навчальних закладів базових компетентностей : монографія / В. В. Вербицький, Л. М. Бондар, А. Е. Бойко, А. В. Корнієнко, Т. М. Крєкотїна, О. В. Литовченко, О. П. Липецький, О. І. Любич, В. Л. Маринич, В. В. Мачуський, Н. В. Перепелиця, О. В. Просїна, Г. П. Пустовїт, Н. Ю. Сидоренко, Л. В. Тихенко. ;за ред. В. В. Мачуського. Харків : «Друкарня Мадрид», 2015. 330 с.

57. Хаджинова Н.В. Інтеграція навчальних предметів в початковій школі, як ефективна форма навчання молодших школярів. *На Урок*. 2024. <https://naurok.com.ua/integraciya-navchalnih-predmetiv-v-pochatkoviy-shkoli-393572.html>
58. Хома Т.В. Комунікативна компетентність, її складові. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія»*. Випуск 1 (7) 2018. С. 204-206. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/31710/1/КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ.pdf>
59. Хуторської А. Ключові освітні компетентності. Відкритий урок. URL: <http://osvita.ua/school/theory/2340/>
60. Чайка В. М., Шишак А. М. Діджиталізація початкової освіти: проблеми і перспективи. *Педагогічний альманах: збірник наукових праць*. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2021. Вип. 50. С. 38-47. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/24227> (дата звернення: 20.09.2024).
61. Шаран О.В., В. Л. Шаран В.Л., Е. І. Данканич Е.І. Використання діяльнісно-ігрового підходу під час вивчення математики та інформатики в початковій школі. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2022. С. 142-145.
62. Шпак О., Булавенко С., Примаченко Н. Економічна освіта як чинник соціалізації школярів. *Молодь і ринок* №9 (164), 2018. С. 13-17.
63. Яворська Н.Т. Формування ключових компетентностей учнів в умовах впровадження нового державного стандарту початкової загальної освіти. *На Урок*. 2019. URL: <https://naurok.com.ua/stattya-formuvannya-klyuchovih-kompetentnostey-molodshih-shkolyariv-v-umovah-vprovadzhennya-novo-ukra-nsko-shkoli-97265.html>
64. Ягупов В.В. Педагогіка: Навч. посібник. Київ: Либідь, 2002. 560 с.

65. 10 КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ НУШ.
<https://datskuschool.jimdofree.com/%D0%BD%D1%83%D1%88/10-ключових-компетентностей-нуш/>
66. Key Competencies. A developing concept in general compulsory education. Eurydice. The information network on education in Europe. N.Y., 2002. 28 p.
67. Laura H. Salganik, Dominique S. Rychen, Urs Moser, John W. Konstant (1999), Projects on Competencies in the OECD Context: Analysis of Theoretical and Conceptual Foundations, SFSO, OECD, ESSI, Neuchatel. 1999.
68. OECD: Program on International Student Assessment, 2000. 3. New Skills for the Learning Society. 238 p.
69. Raven J. Issues raised by the studies of competence (Chapter 12). In J. Raven & J. Stephenson (Eds.), Competence in the Learning Society. New York: Peter Lang. 2001.
70. Spector J. ERIC Clearinghouse on Information and Technology Syracuse NY. Competencies for Online Teaching. ERIC Digest. Competence, Competencies and Certification. N.Y., 1996. 123 p.

Класифікації ключових компетентностей

Класифікація ОЕСР	Рада Європи	Європейська комісія	Класифікація в рамках проєту «TUNING»;	Класифікація українських педагогів
Автономна дія	Політичні та соціальні компетентності	Громадянська компетентність;	Системні	Вміння вчитися
	Здатність вчитися протягом життя	Навчальна компетентність		Здоров'язберігаюча
Інтерактивне використання засобів	Володіння усним та письмовим спілкуванням;	Підприємницька компетентність	Інструментальні	Загальнокультурна
		Компетентність в галузі рідної мови;		
	Компетентності, пов'язані зі зростанням інформатизації суспільства,	Компетентність в сфері іноземних мов		Підприємницька компетентність
		Інформаційна компетентність		Інформаційно-комунікаційна компетентність
		Культурна компетентність		
		Математична та фундаментальна природничо-наукова та технічна компетентність;		
Вміння функціонувати в соціально гетерогенних групах	Компетентності, пов'язані з життям у багатокультурному суспільстві	Міжособистісна, міжкультурна та соціальна компетентності,	Міжособистісні	Соціальна компетентність

Результати порівняння видів ключових компетентностей

Ідентичні за змістом та назвою	Ідентичні за змістом, різні за назвою	Різні за назвою та змістом
Соціальна компетентність (джерело: Рада Європи, Єврокомісія, укр.педагоги)	Здатність вчитися протягом життя (Рада Європи) Навчальна компетентність(Єврокомісія) Вміння вчитися (укр.педагоги)	Математична та фундаментальна природничо-наукова та технічна компетентність;
Здоров'язберігача компетентність (джерело: укр. педагоги)	Інформаційна компетентність (Єврокомісія) Інформаційно-комунікативна (укр. педагоги) Компетентності, що пов'язані з інформатизацією суспільства (Рада Європи) інтерактивне використання засобів (ОЕСР)	
Міжособистісна (джерело: проєкт «TUNING», Рада Європи)	Володіння усним та письмовим спілкуванням (Рада Європи)	
	Компетентність в галузі рідної мови, в сфері іноземної мови Єврокомісія) Інтерактивне використання засобів (ОЕСР)	
Підприємницька компетентність (джерело: Єврокомісія, укр.педагоги)	Культурна компетентність (Єврокомісія) Загальнокультурна компетентність (укр. педагоги)	
Громадянська компетентність (джерело: Єврокомісія, укр.педагоги)	Вміння функціонувати функціонувати в соціально гетерогенних групах (ОЕСР) Компетентності, пов'язані з життям у багатокультурному суспільстві (Рада Європи) міжкультурна компетентність (Єврокомісія) Міжособистісна (проєкт«TUNING») компетентності, що стосуються взаємодії між людьми (укр.педагоги)	

КВЕСТ «ЗДОРОВА СІМ'Я»

1 Картка.

- Прочитайте задачу.
- Розгляньте розв'язок.
- Виправте помилки за необхідності.
- Запишіть відповідь до задачі.

ЗАДАЧА

В автобусі було 25 пасажирів.
На зупинці 15 пасажирів вийшло, а 5 зайшло.
Скільки пасажирів продовжили поїздку?

Розв'язання

$$25 - 15 + 5 = 15 \text{ (п.)}$$

Відповідь: _____

- Знайдіть у приміщенні класу записку з числом, яке ви отримали у відповіді.

2 Картка: з числом 15

Лицьовий бік записки

Зворот записки

15

Вітаю вас! Ви відшукали перше слово — СПОРТ!

Виконайте завдання, і воно приведе вас до наступної записки.

Знайдіть помилку у відповіді хлопчика і виправте її.

Запишіть свою відповідь до задачі.

ЗАДАЧА

У Сергійка було стільки грошей, скільки складають у сумі купюри, які ви бачите на малюнку.

У магазині він витратив 13 гривень. Скільки гривень залишилося у хлопчика?

Сергійкова відповідь: залишилося 55 грн.

Ваша відповідь: _____

Знайдіть у приміщенні класу записку з числом, яке ви отримали у відповіді.

3 Картка: з числом 60

Лицьовий бік записки

Зворот записки

60	<p>Вітаю вас! Ви відшукали друге слово — ЗДОРОВ'Я!</p> <ul style="list-style-type: none"> • Виконайте завдання, і воно приведе вас до наступної записки. • Зіграйте у гру "Комп'ютерний вірус". Знайдіть помилку в обчисленнях. • Будьте уважні. Виправте помилку. <table style="width: 100%; border: none;"> <tr> <td style="padding: 0 10px;">$14 + 2 = 16$</td> <td>$48 - 8 = 40$</td> </tr> <tr> <td style="padding: 0 10px;">$50 + 16 = 66$</td> <td>$70 - 20 = 50$</td> </tr> <tr> <td style="padding: 0 10px;">$1 + 79 = 80$</td> <td>$15 - 3 = 18$</td> </tr> <tr> <td style="padding: 0 10px;">$40 + 30 = 70$</td> <td>$100 - 80 = 20$</td> </tr> </table> <ul style="list-style-type: none"> • Знайдіть у приміщенні класу записку з числом, яке ви отримали, виправивши помилку. 	$14 + 2 = 16$	$48 - 8 = 40$	$50 + 16 = 66$	$70 - 20 = 50$	$1 + 79 = 80$	$15 - 3 = 18$	$40 + 30 = 70$	$100 - 80 = 20$
$14 + 2 = 16$	$48 - 8 = 40$								
$50 + 16 = 66$	$70 - 20 = 50$								
$1 + 79 = 80$	$15 - 3 = 18$								
$40 + 30 = 70$	$100 - 80 = 20$								

4 Картка: числом 12

Лицьовий бік записки

Зворот записки

12	<p>Вітаю вас! Ви відшукали третє слово — СІМ'Я!</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ви відшукали три різних слова. Складіть одне речення, використавши всі ці слова. • Запишіть його: _____ • Підготуйтеся представити своє речення однокласникам. • Поміркуйте, чи складене вами речення стосується вашої сім'ї. • Обговоріть це у своїй групі. • Дякую вам за добру роботу!
----	--

Матеріали для реалізації методу «Мозаїка»

Казка «Бережи електроенергію»

Жили-були у країні Світлоярії дві веселі ліхтарки – Люміна та Іскра. Вони освітлювали вулиці містечка Галактоніє та допомагали всім жителям знайти дорогу додому.

У один чудовий день Люміна та Іскра почули, що на їхню рідну планету надходить небезпека – Змій-Електрожертва, який виїдає електроенергію невідомого джерела.

Вони вирішили вирушити у подорож, щоб зупинити його і врятувати свою планету. Перед відправленням мудра Зоряна подарувала їм особливі крила, які працювали від сонячної енергії.

Перший крок Люміни та Іскри – це розповісти мешканцям містечка про небезпеку та про те, як кожен може допомогти.

Інші ліхтарі вчилися вимикати світло, коли воно їм не потрібне. Маленькі ліхтарята перестали залишати світло включеним, коли виходили гратися.

Люміна та Іскра вчили діток та дорослих берегти електроенергію. Вони показували, як важливо вимикати телевізор, коли не дивляться, та використовувати електроприлади обережно.

За допомогою всіх ліхтарів вони створили сонячні батареї, які забезпечили їхню планету енергією, а Змій-Електрожертву втратив свою силу.

По завершенні подорожі Люміна та Іскра повернулися на рідну планету. Містечко Галактонія стало ще світлішим, а всі мешканці вдячні ліхтаркам за їхню мудрість та винахідливість.

З того часу всі жителі навчилися берегти електроенергію, дбати про свою планету та допомагати один одному. І так Люміна та Іскра разом із своїми друзями зробили світ щасливішим та яскравішим.

Казка «Бережи Воду»

Жила-була у затишному селі Річковімало дівчинка по імені Аква. Вона була дуже дружелюбною та завжди посміхалася, але в селі виникла велика проблема – Річка-Чистоводиця, звідки мешканці черпали воду, почала малоючись.

Аква вирішила розібратися в цій справі і допомогти своєму селу. Вона поговорила зі Струмочком, духом річки, який розповів їй, що вода зникає через надмірне використання та забруднення.

Дівчинка вирішила взяти справи в свої руки. Вона організувала "Бережливі Зелені Дні", де всі мешканці разом саджали дерева, чистили водойми та вивчали, як зекономити воду вдома.

Аква розповідала сусідам про те, як важливо вимикати кран, коли не користуєшся водою, і як оберігати природу. Вона також вчила діток гратися із водою обережно, не розсипаючи її зайво.

Разом із селянами, Аква встановила фільтри на крани та розробила систему для збору дощів. За допомогою цих заходів, вода у Річці-Чистоводиці стала більше та чистіше.

Жителі села зрозуміли, як важливо берегти воду, і вони обіцяли допомагати Акви в подальших справах з охороною навколишнього середовища. Разом вони зробили своє село кращим місцем для всіх, де річка була завжди чистою і повноводною.

Гра «Фабрика»

Мета гри. Показати суспільну значущість праці, її результати. Відтворити етапи виробництва та розподілу ресурсів, надихаючи учнів на розуміння базових економічних концепцій.

Обладнання. Пакети з умовами та завданнями до гри, бейджі для адміністративних працівників, відомості для нарахування та видачі заробітної плати, листи касової книги, заготівлі (напівфабрикати) сніжинок для вирізування, ножиці, гроші.

Хід гри.

Під час гри пропонується організувати три фабрики з виробництва сніжинок для прикраси класу до новорічного свята. На кожній фабриці призначають директора, бухгалтера та касира, решта учнів стає фахівцями з вирізування сніжинок.

Директор одержав умови, завдання, матеріали для гри. Бухгалтеру він видав відомість із зарплати, касиру – аркуш касової книги та гроші, які отримав у банку (іграшкова валюта «економік»).

Фахівців із вирізування сніжинок забезпечив інструментами та матеріалами. Отримавши відомості для нарахування заробітної плати, бухгалтер записав прізвища та імена співробітників, переніс до неї встановлені директору, бухгалтеру та касиру погодні оклади. Фахівцям із вирізування сніжинок встановили відрядну оплату праці.

Для нарахування заробітної плати визначили розцінки двох видів виробів. Коли всі сніжинки було вирізано та зібрано, бухгалтер підрахував, яку суму мають отримати працівники за кожен вид сніжинок та загальну суму до видачі. Після підрахунку всіх підсумкових сум поставив свій підпис та передав відомість касиру. Касир прийняв гроші та перерахував їх. Загалом до каси надійшло 46 економіків.

Цю суму касир записав на аркуші касової книги. Відповідно до відомості, видав заробітну плату всім співробітникам підприємства. Видану суму відзначив у аркуші касової книги, підрахував залишок та порівняв із готівкою. Підрахунки виявилися вірними. Заповнену та підписану відомість, аркуш касової книги, а також залишок готівки касир здав директору.

Фахівцям із виготовлення сніжинок встановили відрядну оплату праці. Вони працювали ощадливо, акуратно, швидко і весь час рахували, скільки економіків заробили. При отриманні зарплати працівники переконалися, що її нарахували правильно, і уважно перерахували видані гроші.

Коли всі працівники фабрики отримали зарплату, учні здивувалися. Виявилося, що активний фахівець може заробити більше, ніж директор. Учні виготовили чудові сніжинки, якими можна прикрасили клас до свята, та зрозуміти, що результат діяльності підприємства залежить від злагодженої та правильної роботи всіх співробітників. Учні переконуються в тому, як важливо для людей будь-якої професії вміти швидко та правильно рахувати.